

Gustaf Renvall suomen kirjakielen standardoijana

Gustaf Renvallin (1781–1841) varjokuva on helppo löytää kirjasuomen historian yleisesityksistä, onhan Renvall jäänyt historiaan grammatikkona, sanakirjantekijänä ja kielellisenä vaikuttajana. Tarkempaa kuvaa Renvallista on kuitenkin jo vaikeampi saada. Elmgrenin (1874) varhainen biografinen luonnos on lähes unohdettu, ja parhaan yleisesityksen Renvallista laatineen Nordmanin (1975) työtäkin on käyttänyt lähteenään vain Korhonen (1986) tiiviissä oppihistoriassaan. Joitain Renvallin työn alueita on sentään yksityiskohtaisemmin tutkittu. Ekman (1899, sittemmin Tunkelo) on kirjoittanut artikkelin Rasmus Raskin osuudesta Renvallin sanakirjatyössä, Högman (1905) taas laatinut katsauksen Renvallin kieliopin murrekuvaukseen. Haapanen (1926) on suomalaisista runomittateorioista laatimassaan kirjassa selvitelty laajahkosti myös Renvallin metrisiä tutkimuksia ja näiden vaikutusta. Ainoan julkaistun monografian Renvallista kirjoittanut Penttilä (1931) on selvittänyt Renvallin toimintaa virsikirjan kielen kehittäjänä. Tätäkään kirjaa eivät fennistit ole juuri käyttäneet lähteenään (paitsi Pulkkinen ytimekkäässä katsauksessaan 1972, 10–11, 19–21). Rapola (1933) ehti kesken jääneessä kirjasuomen historiassaan esitellä Renvallin työtä etenkin ortografian uudistajana, mutta myöhemässä yleisesityksessään Rapola (1945, 72, 77–78) tyytyy Renvallin toimintaa esitellessään enemmänkin vain toistamaan jo Krohnin (1897, 191, 193–194, 196–198) luonnostelemaa kuvaa. Sittemmin Wiik (1990, 99–133) on selvittänyt Renvallin kuvausta suomen nominintaivutuksesta. Renvallin kieliopin sisältöä ja asemaa on tarkentanut myös Häkkinen (1994) kirjasuomen historiassaan ja artikkelissaan kirjasuomen sijajärjestelmän vakiintumisesta (2000).

Tässä artikkelissa yritän hahmotella kokonaiskuvaa Renvallin elämäntyöstä, jonka eräät puolet ovat unohtuneet, toiset taas tulkittu toisin kuin näyttäisi olevan syytä tehdä. Vaikka tutkimatonta arkistoinen on säilynyt vain niu-

kasti¹, aiempien tutkimusten ja Renvallin julkaisujen pohjalta hänestä rakentuu sekä detaljoitumpi että aiemmasta osin poikkeava kuva.

1. Lapsuus, opinnot ja tieteellisen uran alku

Renvall syntyi Varsinais-Suomessa, lounaismurteiden alueella Halikossa 23. syyskuuta 1781. Lapsena hän oli sairaalloinen eikä voinut siksi käydä koulua, ja niinpä hänet aiottiinkin panna lopulta suoraan räätälinoppiin. Lähes 14-vuotiaana Renvall sai viimein itkettyä ja rukoiltua itsensä opintielle, ja luettuaan vuoden yksityisesti ruotsia hän alkoi vuonna 1795 opiskella Turun katedraalikoulussa. Ylioppilaaksi hän pääsi alkukesästä 1801, ja samana syksynä hän kirjoittautui opiskelijaksi Turun Akatemian australaiseen osakuntaan. (Elmgren 1874, 22; vrt. Nordman 1975, 286–287).² Renvallin kielellinen tausta oli siis yksinomaisen länsisuomalainen.

Yliopistossa Renvall keskittyi ensin teologian opintoihin, joskin hän opiskeli myös nykykieliä (Elmgren 1874, 22). Vuonna 1806 hän toimi respondentina J. G. Ranckenin historiallista väitöskirjaa tarkastettaessa (Nordman 1975, 288). Saman vuoden joulukuussa Renvall heti teologisen erotutkinnon suoritettuaan vihittiin papiksi ja määrättiin apulaiseksi kotipitäjäänsä Halikkoon. Esimiehensä kirkkoherra B. J. Ignatiuksen innostamana Renvall jatkoi töiden ohessa kuitenkin opintojaan ja suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon joulukuussa 1808 (Elmgren 1874, 22–23). Väitöskirjatyönsäkin Renvall käynnisti jo Halikon vuosinaan. Tultuaan toukokuussa 1810 määräytyksi hoitamaan opettajan virkaa Turun katedraalikoulussa hän jo saman kuun lopulla väitteli maisteriksi suomen kielen ortoepiasta ja ortografiasta kirjoittamansa latinankielisen väitöskirjan ensi osalla. (Elmgren 1874, 23–24; Nordman 1975, 288–289). Seuraavana vuonna kahtena vihkona ilmestynyttä jälkiosaa Renvall puolusti dosentinväitöskirjana kesäkuussa 1811.

Mitä on ortoepia? Se on oppia siitä kuinka kieltä tulee ääntää, aivan kuten ortografia on oppia siitä kuinka kieltä tulee kirjoittaa. Renvall oli siis alusta

¹ Turun Maakunta-arkistossa on Renvallin virsikirjakomiteatyöhön liittyviä asiakirjoja, joita Penttilä (1931) on tarkkaan tutkinut. Kööpenhaminan Konglige Bibliotekissa on Renvallin kirjeenvaihdosta säilynyt hänen Raskille kirjoittamiaan kirjeitä, jotka Robert Renvall (1863) jo varhain julkaisi. Julkaistuja kirjeitä on sieltä täältä hieman lyhennelty, mutta ainakin kokeeksi tarkistamani kirjeen (n:o 3, 19.8.1818) poistojen takaa paljastui vain triviaalikoja päiväkohtaisia asioita yms. Helsingin yliopiston kirjastossa olevista Renvallin A. J. Sjögrenille kirjoittamista, sanakirjatyön ja hiukan kieliopininkin etenemistä valottavista kirjeistä on sen sijaan julkaistu vain muutamia.

² Nordman (1975, 286 alav. 148) on käyttänyt biografisina lähteinä Elmgrenin (1874) lisäksi lukuisia matrikkeleita ja vanhoja nimikirjoja, joiden toisiaan toistaviin tietoihin en erikseen viittaa. Satunnaiset havaitsemani virheet (esim. ylioppilaaksitulovuodessa) olen kuitenkin näiden pohjalta oikaissut.

alkaen normatiivinen kielentutkija. Jo tällä väitöskirjallaan hän on jäänyt kirjakielen historiaan ortografian uudistajana, joskin eräät muutkin olivat oikeinkirjoituksen uudistamista jo näinä aikoina ehtineet pohtia.³ Lähteinään Renvall on käyttänyt keskeisiä suomen kielestä aiemmin tehtyjä kuvauksia, joiden lisäksi Renvall on hyödyntänyt lukuisia ulkomaisia tutkimuksia, etenkin ruotsista tehtyjä (Nordman 1975, 292–294).⁴

Väitöskirjansa alussa Renvall (1810, 6–7) valittaa, ettei suomen ääntämykselle ole vakiintuneita normeja; kun kirjoituksen tuli hänen mukaansa pohjautua ääntämykseen, normien pohjaksi Renvall esitteli suomen kielen ääntämystä eri puolilla maata (Nordman 1975, 291).⁵ Omia murrehavaintoja Renvallilla oli ainakin ainoaksi jääneeltä tutkimusmatkaltaan Savosta ja Karjalasta (Elmgren 1874, 26). Murteissa vallitsevan ääntämyksen pohjalta Renvall (1810, 12–14; 1811, 40–43) katsoi *b*, *c*, *f*, *g*, *x* ja *z* -kirjaimet suomen merkinnässä tarpeettomiksi. *y:n* käyttöäkin Renvall (1811, 36) piti harhaanjohtavana ja suositti tämän tilalle jo vokaalisointusuhteiden selventämiseksi saksan ja viron mallin mukaista *ü*-kirjainta. Pitkiä vokaaleja Renvall (mt. 37–39) vaati taas merkittäväksi aina kahdella kirjaimella. (Nordman 1975, 291–292.) Samaa periaatetta hän (1811, 50–52) vaati noudatettavaksi myös geminaattakonsonanttien merkinnässä. Vanhassa kirjakielessä lähinnä *tz*-yhtymällä merkityn, murteissa laajalti varioivan äänteen merkintätavaksi Renvall (1810, 12; 1811, 47–48) suositteli *ts*-yhtymää, jota oli kirjakielessä ryhdytty osin jo käyttämään 1770-luvulta alkaen (Rapola 1927; 1933, 94–95). Sen sijaan *d*-kirjaimen Renvall (1811, 46) tahtoi kirjakielessä ainakin toistaiseksi säilyttää *t:n* heikon asteen vastineena (Nordman 1975, 292).

Innovaatiivisinta Renvallin (1811, 40–45) väitöskirjassa oli nasaalien ja *l:n* jäljessä käytettyjen soinnillisten klusiilien merkeistä ja etenkin *x*-kirjaimesta luopuminen. Tästä kirjaimesta piti vielä kiinni Renvallin ja Juteinin ehkä tuntema arkkirunoilija Carl Borg, joka kaikissa muissa kohden ennakoii uutta ortografiaa (Lauerma 2004b). Pulkkinen (1972, 10–11) on esittänyt *ks*:ään siirtymisen olleen Juteinin innovaatio, mutta Nordman (1975, 292) on – tosin sitovasti perustelematta – olettanut Juteinin siirtyneen uuteen käytäntöön vasta Renvallin esityksen pohjalta. Väitöskirjansa vuonna 1811 painetussa jälki-

³ Porthan oli ollut ortografiasta ja sen uudistamisesta kiinnostunut, vaikkei halunnutkaan luopua edes soinnillisten klusiilien käytöstä supisuomalaistenkaan sanojen kirjoituksessa (Heikel 1894, 283). Sen sijaan Kannuksen kappalainen Carl Borg luopui eräässä kopioina levinneessä arkkirunoelmassaan kokonaan *b*, *d*, *g* ja *z*-kirjainten käytöstä ja yritti uudistaa kvantiteetin merkintätavan (Lauerma 2004b).

⁴ Painokkaammin Renvall (huom. mm. 1811, 34 alav. 17) on jo Nordmanin (mp.) korostaman Hupelin viron kielioopin lisäksi siteerannut mm. Sven Hofin teosta *Svenska Språkets rättä Skriftsätt* vuodelta 1753 ja Anders af Botinin vuonna 1796 julkaisemaa teosta *Svenska Språket i Tal och Skrift*.

⁵ Renvallin väitöskirjojen sisältökuvausten pohjana olen käyttänyt lähinnä Nordmania (1975). Oma latinantaitoni on riittänyt tämän vain vähäiseen täydentelyyn ja tarkisteluun.

osassa (s. 45) Renvall viittaa Juteiniin, joka v. 1810 julkaisemissaan *Kirjoituksissa* oli ruvennut käyttämään *ks-* ja *ts-*merkintää. Kun Juteini ennen vuotta 1810 julkaisemissaan runoissa kumminkin oli vanhan ortografian kannalla (TalviOja 1914, 10j–10k), on todennäköistä, että hän sai herätteen uuden ortografian käyttöön Renvallin väitöskirjasta, jonka Pippingin (1856–1857) bibliografian mukaan ennen Juteinin teosta ilmestyneessä ensi osassakin Renvall (1810, 13, 19) kieltämättä jo käytti *ks-*merkintää. Juuri Juteini toimi aivan 1810-luvun alusta lähtien merkittäväällä tavalla Renvallin latinaksi esittämien ajatusten käytäntöön soveltajana ja levittäjänä (TalviOja 1914, 11j–11k; Nordman 1975, 292).

Renvallin olisi ollut vaikeatakin soveltaa ajatuksiaan itse käytäntöön, sillä hän ei juuri suomeksi julkaissut. Elmgren (1874, 22) on korostanut, että vaikka Renvall 14-vuotiaaksi osasikin vain suomea, aikansa säätyläisten tavoin hän oppi kirjallisesti ilmaisemaan itseään pääasiassa ruotsiksi ja latinaksi. Väitöskirjansa (1810–1811, 1813, 1815–1817) Renvall kirjoitti tietenkin latinaksi, samoin kuin sanakirjansa (1826) johdannon. Muut tieteelliset teoksensa hän (1830, 1837, 1840) kirjoitti ruotsiksi, samoin kuin artikkelinsa. Suomeksi Renvall julkaisi omissa nimissään ainoastaan erään ruumissaarnan (1834) ja katekismussuomennoksen (Svebilus–Lindblom 1838). Joitain virsiäkin Renvall paitsi suomensi (*Uusia Virsiä* n:o 735) ja muodosteli, myös itse kirjoitti (n:o 738–740, 744, 746–747, ks. Hallio 1928, 98) Suomenkielisen tuotannon niukkuus lieneekin yksi syy siihen, miksi fennistit ovat tutkineet Renvallia niin vähän.

Renvallin väiteltyä hänen opettajantoimensa katedraalikoulussa vakinaistettiin elokuussa 1810 (Nordman 1975, 288). Väitöskirjan seuraavana vuonna tarkistetulla ja hyväksytyllä osalla Renvall (1811) pätevytyi dosentiksi ja näin hänestä vuonna 1811 tuli ensimmäinen (joskin ylimääräinen ja palkaton) suomen kielen akateeminen opettaja Venäjän vallan alle siirtyneeseen Suomeen (Nordman 1975, 295). Vaikkei Renvall ollutkaan (suomalaiseksi kirjallisuudeksi määritellyn) alan ensimmäinen dosentti⁶, häntä voisi pitää ensimmäisenä professionaalina fennistinämme.

Dosenttina Renvall luennoi jo seuraavana lukuvuotena, mutta palkatun yliopistoviran saadakseen hän haki vuonna 1812 kasvatustieteen adjunktin virkaa, jonka luentoja hänet määrättiin hoitamaan jo samana syksynä. Pätevytyäkseen Renvall (1813) kirjoitti suomen historian asemasta maamme oppikouluissa tutkimuksen, mitä hän puolusti väitöskirjana maaliskuussa 1813. Elokuussa hänen virka-asemansa vakinaistettiin. (Nordman 1975, 295–299.)⁷

⁶ Ensimmäinen dosentti oli v. 1767 väitellyt C. G. Weman (Heikel 1894, 211; Häkkinen 1994, 498).

⁷ Nordman (mt. 285) puhuu lehtorin virasta, mutta matrikkeliin mukaan virka oli adjunktin eli apulaisen. Renvallin kasvatustieteellisestä tutkimuksesta ja toiminnasta laajemmin ks. Sainio 1957, 84–88.

Vuonna 1814 Renvall luennoi toisen kerran suomen kielen alalta, otsikkonaan tosin ”Grammatica universalis” eli yleinen kielioppi, mutta käytännössä vertaillen suomen kielen ilmaisutapoja etenkin latinan kielessä tavattaviin. Näistä luennoista nähtävästi sitten muotoutui Renvallin toinen merkittävä kielitieteellinen tutkimus *Dissertatio Academica de signis relationum nominalium in lingua fennica*, jonka hän julkaisi alun perin seitsemänä väitöskirjana vuosina 1815–1817. Nordman (1975, 301–302) on korostanut teoksen ilmentävän tuntuvasti laajentunutta lukeneisuutta etenkin saksaksi julkaistun yleisen kielitieteen alalla.⁸ Tutkimuksessaan Renvall joutui ottamaan kantaa paitsi sijamuodon käsitteeseen, myös sijojen määrään ja niiden nimeämiseen suomen kielessä. Sijojen nimityksiä lukuun ottamatta Renvallin näkemys suomen sijaparadigmasta (s. 9–13) on jo verraten lähellä nykyistä. Väitöskirjassa tarkastellaan yksityiskohtaisesti paitsi sijojen käyttöä (s. 16–46), myös näitä muissa kielissä ja osin suomessakin vastaavia pre- ja postpositioita, joista esitetään varsin kattava luettelo (s. 61–73). Työn loppupuolella Renvall kritisoi etenkin varhemmalle kirjakielelle ominaista ruotsin prepositioiden orjallista kääntämistä suomeen ja esittää pitkän luettelon ruotsin prepositioista ja niiden niin korrekteinä kuin virheellisinäkin pitämistään käännösvastineista (s. 76–104). Kirjan viimeisessä luvussa Renvall (s. 104–112) ulottaa tarkastelunsa prepositioiden epäsuomalaiseen käyttöön yhdysverbeissä. Renvall pyrki siis puhdistamaan kieltä sen ominaisuuteelle vieraista aineksista. (Nordman 1975, 299–300; Penttilä 1931, 87–92; Pulkkinen 1972, 20.)

Väitöskirjojensa jälkeen Renvall olisi ilmeisesti ollut valmis tarttumaan laajempiin ja haastavampiin kielitieteellisiin hankkeisiin, mutta nämä eivät enää edenneetkään yhtä vauhdikkaasti. Renvallille oli nimittäin ehtinyt karttua monia sivutöitä niin yliopistossa kuin sen ulkopuolellakin, ja hänen avioituttuaan vuonna 1817 turkulaisen Charlotta Revalin kanssa lisäansioiden tarve perheen kasvaessa vain suureni (Elmgren 1874, 25–26, 34). Vuosina 1814–1817 (Halla 1912, 26) Renvall toimi Suomen Pipliaseuran sihteerinä vastaten näiden julkaisemien raamatunlaitosten korrehtuurista. Vuosina 1816–1818 Renvall hoiti koulukomission sihteerin tointa, ja vuonna 1817 hänet nimitettiin vielä virsikirjakomitean jäseneksi, missä työssä vierähti lopulta toistakymmentä vuotta. (Elmgren 1874, 25; Nordman 1975, 304–305.)

Virsikirjakomitean tehtävänä oli ajantasaistaa vanhojen virsien kieltä ja tehdä ehdotus uudeksi virsikirjaksi. Komitean johdossa oli arkkipiispa Tengström, jonka kanssa Renvall oli aiemminkin tehnyt yhteistyötä: pipliaseurassa

⁸ Tämä näkyy etenkin runsaina viittauksina Johann Severin Vaterin vuosina 1797–1814 julkaisemaan teokseen *Hebräische Grammatik* ja vuonna 1810 julkaistuun kirjaan *Versuch einer allgemeinen Sprachlehre* (1810) (Nordman, mp.). Varhemman fennistiikan tuntemuksen suvareeniutta kuvaa puolestaan tämän tiivistyminen bibliografiinkin muotoon (Renvall 1815–1817, 6–9).

Renvall oli toiminut Tengströmin sihteerinä, ja jo vuonna 1811 Renvall oli tehnyt matkansa Savoona ja Karjalaan tämän aloitteesta (R. Renvall 1863, 229). Renvallin asemaa komiteassa korosti paitsi tämä läheinen yhteistyösuhde, myös hänen muita parempi suomen kielen taitonsa, mitä Penttilä (1931, 13–15) on tähdentänyt, tosin juuri Renvallin itsensä eri yhteyksissä esittämien mainintojen pohjalta. Renvallin mukaan arkkipiispa Tengström ei itse osannut suomea läheskään täydellisesti (R. Renvall 1863, 229), ja (virsirunoilija Lagusta lukuun ottamatta, Penttilä 1931, 13) muut komitean jäsenet eivät osanneet suomea senkään vertaa (Gummerus 1905, 363). Penttilä (1931, 13–15) on pitänyt suomen kielen tuntijana ylivertaisen Renvallin panosta virsikirjakomitean työssä ratkaisevana, vaikka Tengström komitean johdossa olikin. Hallio (1928, 90, 147–148) on kuitenkin painottanut valtaosan virsistä muokanneen Tengströmin merkitystä. Ansioistaan huolimatta mikään runoilija Renvall ei selvästikään ollut.

Virsi- ja runokomiteassa Renvall olisi viimein voinut soveltaa ajatuksiaan käytäntöön, mutta ainakaan heti hän ei pyrkinytkään toteuttamaan ortografisia- ja innovaatioitaan, vaan hän saattoi korjata kieltä vanhanaikaisemmaksi, äänne- ja muoto-opillisesti tosin systemaattisuuden nimissä (Penttilä 1931, 37, 81–84). Tosin ei esim. Lizeliuskaan 1700-luvun lopulla tuonut kaikkia innovaatioitaan hengellisen kielen piiriin. Renvallilla ei komitean alkuaikoina ehkä vielä ollut edes tarvittavaa vaikutusvaltaa uudistusten tekemiseksi, Penttilän (1931, 18) esityksen pohjaltahan Renvallin vallan komiteassa voi katsoa korostuneen vasta 1820-luvun lopulta alkaen. Tällöin Renvallin ansiot jo olivatkin paljon suuremmat, sillä kun komitean työ pitkittyi, Renvall ehti ennen virsikirjaehdotuksen valmistumista saada valmiiksi sanakirjan ja melkein kieliopin.

2. Sanakirja

Laajan etenkin ruotsalais-suomalaisen sanakirjan tarve alkoi olla ilmeinen jo 1700-luvulla. Daniel Jusleniuksen (1745) sanakirja ei käytännön tarpeisiin pitkään riittänyt eikä Gananderin (1786–1787) sanakirjan käsikirjoitusta ollut saatu julkaistua, vaikka Porthanin johdolla tätä valmisteltiinkin (Ekman 1899, 19–20). Muutkin tekivät laajojakin töitä sanakirjojaan varten, mutta nämä jäivät käsikirjoituksiksi tai kesken. Renvall (1815–1817, 9) mainitsee laatimassaan fennistiikan bibliografiassa tällaisista mm. Hen(rik) Alaan-nimisen henkilön 2259-sivuisen kvarttokokoisen *Svenskt och Finskt Lexiconin*, josta ei sittemmin liene kuultukaan.

Renvall mainitaan sanakirjatekijänä ensi kerran 1.2.1817. Tällöin Abraham Poppius kirjoitti Turusta Upsalassa opiskelevalle toverilleen Gottlundille, että ”meidän Pispä ynnä Renvallin ehtimiseen jouduttavat yhdä Suomalaista

Sana kirja (Lexicon) präntiin”, mutta jo toukokuussa Poppius kertoi, ettei ole kuullut tämän arkkipiispa Tengströmin hankkeen etenemisestä enää sanaakaan. Renvallin lukuisat sivutyöt nähtävästi veivät ajan sanakirjatyöltäkin. (Ekman 1899, 20.)

Taloudellista ja organisatorista tukea löytyi kuitenkin odottamattomalta taholta. Maaliskuussa 1818 Turussa vieraili kuuluisa tanskalainen kielentutkija Rasmus Rask. Vaikka Rask viipy kaupungissa vain reilut kaksi viikkoa, hän ehti tavata monia sivistyneistön edustajia. Renvallin johdolla Rask opiskeli suomea, mutta hänen kielihistoriallisten tutkimustensa apuneuvoiksi kaipaamiaan ajantasaisia yleisesityksiä ei suomesta ollut edes tehty. Yliopiston kirjastossa Raskille oli esitelty sekä Gananderin sanakirjan käsikirjoitusta että Porthanin tekemillä lisäyksillä ja muistutuksilla varustettua Jusleniuksen sanakirjaa, joiden käyttö olisi edellyttänyt hyvää suomen kielen taitoa. Raskin edettyä matkallaan Pietariin hänen mielessään kypsyi ajatus saada Renvall toimittamaan näiden pohjalta laaja sanakirja julkaistavaksi. Ajatuksensa Rask esitteli mesenaatilleen, pietarilaiselle kreivi Rumjantseville, joka kehotti Raskia laatimaan yksityiskohtaisemman suunnitelman. Toukokuussa Rask tiedusteli Renvallilta, voisiko tämä ryhtyä hankkeeseen ja kuinka laajaksi ja kalliiksi tämä tulisi. Järjestelyään virkavapautta (Takolander 1926, 156 alav. 2) Renvall ilmoitti saman kuun lopulla ottavansa työn vastaan. Vasta kansainvälisen yhteistyön avulla sanakirjatyö saatiin siis käyntiin. (Raskin osuudesta sanakirjatyön käynnistymiseen Ekman 1899, etenkin 21–23, 33–37, 42; Nordman 1975, 302–304.)

Rask järjesteli sanakirjatyölle myös rahoitusta. Renvallista hän olisi tehnyt mielellään yliopiston suomen kielen professorin. Renvall piti hanketta kuitenkin aivan liian utopistisena ja valitsi yliopiston palkkoihinkin kyllästyneenä toisin. Niinpä kreivi Rumjantsev käytti arkkipiispa Tengströmin hiljaisella tuella vaikutusvaltaansa, jotta Renvall saatiin neljänneltä ehdokassijalta Uskelan kirkkoherraksi vuonna 1819 (Anthoni 1928, 236, 253–254; vrt. Takolander 1927, 72–73). Kirkkoherrana Renvall sanakirjansa – kuten myöhemmät tutkimuksensakin – sitten tekikin. (Ekman 1899, 40–41; Nordman 1975, 304–305.)

Rask oli alun perin ehdottanut, että Renvall laatisi sanakirjansa yhdessä eräiden muiden suomen kielen harrastajien kanssa. Kreivi Rumjantseville Rask suositteli Renvallin yhteistyökumppaneiksi viipurilaista luonnontutkijaa Salomon Saveniusta, Jakob Judénia (Juteinia) ja etenkin Reinhold von Beckeriä. Tätä Renvall ei kuitenkaan halunnut työtoverikseen, sillä vaikka von Becker Renvallin mukaan savolaisena osasikin suomea hyvin, Renvall epäili tältä puuttuvan sanakirjanteossa tarvittavaa perehtyneisyyttä kirjakieleen ja sen normeihin. Avustajakseen Renvall ilmoitti haluavansa parhaaksi tuntemakseen suomen kielen tuntijaksi ylistämänsä Juteinin. (Ekman 1899, 36, 39–40; Nordman 1975, 303–304.) Mutta kun Renvallille selvisi, että Juteini oli Vii-

purissa julkaissut kieliopin (Judén 1818), jollaista hän itsekin oli laatimassa, ei Juteinikaan hänelle kelvannut (TalviOja s. 106–11; vrt. Nordman 1975, 304.) Näin Renvall päätyi toimittamaan sanakirjaansa yksin, kuten oli toivonutkin (Ekman 1899, 39; Nordman, mp.).

Raskin ohjeita Renvall joutui kuitenkin kuuntelemaan. Sanakirjasta tulikin lopulta enemmänkin ulkomaalaisille tutkijoille suunnattu suomalais-latinalais-saksalainen leksikko eikä suomalaisten käytännön tarpeisiin suunnattu suomalais-ruotsalainen sanakirja (Ekman 1899, 37–38, 41–42; Nordman 1975, 304). Saksannosten laadinnassa Renvallia avusti tuleva professori Gabriel Rein (Elmgren 1874, 28–29). Rask vaihdatti myös toisiksi eräät Renvallin (1815, 10–13) aiemmin käyttämät sijamuotojen nimitykset (Ekman, mt. 23; Nordman, mp.), (etymologisesti) Renvallin käyttämässä asussa sittemmin vakiintuneiksi (Wiik 1988, erit. 461–462). Pitkien vokaalien merkintää Renvall ei kuitenkaan suostunut muuttamaan kvantiteettimerkeillä ilmaistavaksi, eikä hän ollut enää halukas luopumaan edes y-kirjaimesta (Ekman 1899, 38–39; Nordman 1975, 291–292, 304). Raskin kanssa ortografiasta käymässä keskustelussa tulevat hyvin esille Renvallin kyky hahmottaa detaljeista rakentuvat laajemmat kokonaisuudet, hänen pragmatiikan tajunsa ja tietty diplomaattinen lahjakkuutensakin. Keskustelun loppuksi Renvall on todennut luonnettaan ja periaatteitaan paljastaen seuraavaa:

”Historien och erfarenhet synes intyga, att små rättelser och förbättringar i hvad sak som helst låta genomdrifva sig och blifva småningom, oförmärkt och ofta utan uppenbart motstånd allmänt antagna. Om man deremot vill rätta allt på en gång och i stort, så blir motståndet så kraftigt, att alltsammans misslyckas och hela förslaget går öfverändå. Emellertid är jag ännu oviss och tvifvelaktig, hvad partie bör taga i saken, att följa det gamla eller det nya. Det förra torde vara säkrare.” (Kirjeestä 6.10.1819, julk. Robert Renvall 1863, 245, suomeksi Ekman 1899, 39.)

Raskin kanssa Renvall oli kirjeenvaihdossa kesään 1819 saakka, ja tähän mennessä sanakirjatyön eräät tärkeimmät ratkaisut, kuten aakkosjärjestys ja ä:n ja ö:n säilyttäminen, lyötiin lukkoon, joskin arkkipiispa Tengström yritti vielä vuoden 1820 alussa saada teosta ruotsinkieliseksi (Ekman 1899, 41–43).

Toimitustyön periaatteita ei yksityiskohtaisesti ole tutkittu⁹, mutta Renvallin päälähteenä oli Gananderin sanakirja, jota jo Krohn (1897, 116) on todennut täydennetyin verraten vähän. Toimitustyössään Renvall hyödynsi etenkin

⁹ Kadonneessa, mutta vielä Hormian (1961, 112) käytössä olleessa käsikirjoituksessa Heino A. Aulanko on viitteestä päätellen tätäkin tutkinut. – Häkkinen (2004, 150–152) on selvittänyt linnunnimien osalta Renvallin työtä todeten hänen poimineen lisiä ja yhtenäistäneen johdosten ulkoasua.

Porthanin kokoamia lisiä, mutta aikalaisilta saadut täydennykset jäivät niukoiksi: virsirunoilijana ansioitunut Elias Lagus lähetti keräelmiään etupäässä Kuusamon seudun sanastosta, Jaakko Juteini lähetti lähinnä kaakkoismurteista keräämänsä aineistoa (Elmgren 1874, 28; Ekman 1899, 40 alav. 1; Nordman 1972, 303–304). Sanakirjaa toimittaessaan Renvall kuitenkin tuntuvasti karsi Gananderin aineistoa etenkin murteellisina pitämistään sanoista niin, että sanakirjaan tuoduista uusista sanoista huolimatta hakusanojen määrä putosi noin 30 000:sta noin 22 000:een, mutta sanojen esittämisyjärjestys jäi osin etymologioivaksi (Hakulinen 1967, 100–101, 103).

Sanakirjan ensimmäisen luonnoksen Renvall mainitsee (A. J. Sjögrenille 21.4. lähettämässään kirjeessä) jo vuonna 1821 olleen valmiina. Työn painatus käynnistyi Elmgrenin (1874, 29) mukaan vuonna 1822. A. I. Arwidssonin kirjeestä (E. A. Crohnsille 16.3.1822) paljastuu yllättäen myös, että Renvall ei tässä vaiheessa olisikaan vielä ollut valmis luopumaan kirjasuomen ns. vanhasta ortografiasta eräiden jo väitöskirjassaan vastustamiensa klusiilimerkkien osalta:

”Nu är Renvall här för att börja tryckningen af sitt Lexicon Fennicum. I ett prof gaf han oss den liderligaste orthographie, med *lamban, vilbi, rambas, lugu* etc. Jag fangade an honom och här voro flere öfverläggningar, slutligen ett general concilium emellan flere hos mig i söndags. Alla ropade vi emot honom, och han skulle ännu höra prof. Hällström. Nu skall han hafva afsvurit *b* och gått till den rena läran. Han är en rättskaffens, sannt nitälskande men varsam man.” (Estlander 1894, 148)

Renvall saatiin kuitenkin omien uudistusehdotustensa taakse, ja niin sanakirjasta tuli työ, jonka on katsottu merkittävällä tavalla vakiinnuttaneen kirjasuomen uuden kirjoitustavan. Ortografista horjuntaa jäi tosin hiukan toisaalle, nimittäin jäännöslopukkeen merkintään, jota Renvall sanakirjan esipuheessa suositti ensin *h*:lliseksi, mutta esitti sitten itse sanakirjassa *este-* (ja myös *ihme-*) tyyppiset nominit *t*-loppuisiksi normalisoituina (Rapola 1933, 234).

Painatus vei kuitenkin vielä vuosia. Kirjeissään A. J. Sjögrenille (31.3. ja 19.10.1823) Renvall on kertonut, kuinka työtä hidastivat niin latojan menetyt, pojan syntymä, apupapin kuolema kuin lähestyvä promootiokin. Teoksen ensimmäisen osan kappaleita (ja joitain nimilehtiä) saatiin kuitenkin painettua jo vuonna 1823, mutta esipuhe ja jälkimmäinen osa valmistui vasta 1826 (Toivonen 1938). Valitettavasti syyskuussa 1827 suurin osa teoksen painoksesta tuhoutui Turun palossa. Vaikka itämurteisen sanaston osalta teos olikin vähemmän kattava, toimitusperiaatteiltaan teoksen on katsottu olleen parhaiden silloisten ulkomaisten sanakirjojen tasalla (Elmgren 1874, 28–29.) Vanhat aineistot onnistuneen kriittisesti hyödyntänyt sanakirja (vrt. Koskimies 1929, 192) toikin Renvallille professorin arvon v. 1827.

3. *Kieliopin varhaisvaiheet*

Suomen kielioppia Renvall oli selviteltyt laajasti jo väitöskirjoissaan oikein-kirjoituksen ja ääntämyksen (1810–1811) sekä sijojen ja pre- ja postpositioiden (1815–1817) osalta. Näiden pohjalta hänen olikin helppo jatkaa kohti kattavampaa suomen kieliopin esitystä.

Kieliopille oli olemassa vahva tilaus, sillä edellisellä vuosisadalla oli ilmestynyt vain yksi kielioppi (Vhael 1733), joka sekin oli pahasti vanhentunut. Vuonna 1816 Valkjärven kirkkoherra Stråhlman julkaisi laajan ja saksaksi kirjoitettuna kansainväliselle yleisölle suunnatun kieliopin, mutta tämä ei koskaan saanut erityistä ymmärtämystä osakseen (Haltsonen 1949, 285–287). Samana vuonna Juteini julkaisi pienen pamfletin (Judén 1816), jossa hän Renvallin (1810–1811) ideoita jyrkentaen vaati luopumista kaikista suomen kielen merkinnässä käytetyistä vieraista kirjaimista. Vuonna 1818 Juteini julkaisi Viipurissa ruotsinkielisen suppeaan kieliopin (Judén 1818), josta Renvall ei yllättävää kyllä näytä olleen tietoinen ennen teoksen ilmestymistä. Juteinin kieliopissa esitetyissä muodoissa ei Stråhlmanin kieliopin tavoin ollut suoranaisia virheellisyyksiä, mutta teoreettisena esityksenä työ oli vaatimaton ja hajanainenkin. Kirjakielen kehityksen kannalta molemmat kieliopit olivat kuitenkin sikäli merkittäviä, että niissä esitettiin kirjakieleen muutamia lähinnä itämurteisia muotovariantteja – geminaatta-s:llistä inessiiviä ja *vat, vät* -päätteistä imperfektin monikon 3. persoonan muotoa, – jotka sittemmin kieleen vakiintuivatkin (Lauerma 2004a, 144). Luotettavan ja perusteellisen kieliopin tarpeen Renvall olisi varmasti mielellään täyttänyt, sillä tuskin hän muuten olisi Raskille kirjoittamissaan kirjeissä sekä arvostellut lähimmän edeltäjänsä Juteinin kielioppia että kehnut omia grammaattisia aikaansaannoksiaan. Renvallin kieliopilliset suunnitelmat kuitenkin mutkistuivat sanakirjatyötä paljon dramaattisemmin.

Vaikka Stråhlmanin ja Juteinin teoksia ei tutkimuksina arvostettukaan, niiden reseptio aiheutti lopulta käänteen kirjasuomen kehityksessä. Carl Axel Gottlund innostui Juteinin pamfletin ajatuksista, joista Juteini itse jo kieliopissaan sanoutui irti. Reinhold von Becker alkoi *Mnemosyne*-lehdessä kirjoittaa laajaa ja kriittistä arvostelua Stråhlmanin kieliopista ja sai kimppuunsa ensin tämän ja sitten, alettuaan julkaista *Turun Wiikko-Sanomia* varsin savolaisväritteisellä kielellä, lopulta muutkin konservatiiviset kielenkäyttäjät, joskin muutamat keskusteluun liittyneet suomen harrastajat myös kannattivat von Beckerin uudistusideoita (käydystä keskustelusta yksityiskohtaisimmin Impivaara 1914, kokoavasti esim. Lauerma 2004a, 144–149).

Näin murteiden taisteluksi sittemmin ristitty vaihe kirjasuomen kehityksessä oli käynnistynyt. Renvall itse otti *Mnemosyne*-lehdessä käytyyn keskusteluun osaa vain epäsuorasti julkaisemalla artikkelin suomalaisen virsikirjan kielestä (1819a), missä hän kritisoi erityisesti varhemman kielen loppu-

heittoisuutta. Tätä seurasi heti artikkeli loppusoinnusta (1819b). Kirjoitettuaan välillä kirkollisista oloista (1819c) Renvall (1819d) alkoi osa kerrallaan julkaista lehdessä esitystä suomen kielen prosodiasta eli käytännössä metriikasta.

Kun Renvall toimi samaan aikaan virsikirjakomiteassa, metrisiin tutkimuksiin keskittyminen oli luontevaa. Kielen muuttuessa aika ei ollutkaan enää otollinen sellaiselle perinteen pohjalta kumpuavan kielen normatiiviselle esitykselle, jollainen häneltä olisi parhaiten luontunut. Renvallin kielioppihankkeen tielle tuli myös toinen konkreettinen ongelma. Turun yliopiston historian adjunkti Reinhold von Becker alkoi kirjoittaa omaa suomen kielioppiaan. Von Beckerin ilmoitettua vuoden 1819 *Mnemosynessa* (n:o 45, s. 180) alkavansa ottaa vastaan oman kielioppinsa ennakkotilauksia Renvall julkaisi metriikkaansa (1819d) enää kahden katkelman verran. Von Becker julkaisi kielioppinsa sitten tunnetusti vuonna 1824, Renvall vasta vuonna 1840.

Eikö Renvall saanut omaa kielioppiaan valmiiksi, vai antoiko Renvall taroituksella von Beckerin julkaista kielioppinsa ensin? Tiedot Renvallin kieliopin varhaisvaiheista ovat niukkoja ja ristiriitaisia. Vanhoilla päivillään Renvall (1840, I) on itse kertonut laatineensa kielioppinsa muoto-opin käsikirjoituksen alun perin vuosina 1815–1819. Rask onkin päiväkirjassaan kertonut vuonna 1818 keskustelleensa Renvallin kanssa tämän uudesta ”kielioppiluonnoksesta” (Ekman 1899, 35). Raskille Renvall oli kielioppiaan myös kirjeitse mainostanut, mutta lähinnä teoksensa prosodian eli metriikan jakson laajuutta korostaen. Kirjeessään kreivi Rumjantseville Rask on sitten (ilmeisesti toukokuussa v.) 1818 maininnut, että Renvallilla ”on tehtynä myöskin oivallinen kielioppi (käsikirjoituksena), jonka hän voisi sovittaa [sanakirjan] alkuun jonkinmoiseksi johdannoksi” (mp. 36). Mutta olisiko Rask sanonut näin, jos työ olisi ollut kovin laaja? Toisaalta vielä 21.4.1821 Renvall kertoo kirjeessään Sjögrenille vasta aikovansa kirjoittaa suomen kieliopin, latinaksi, jos vielä jaksaa, ja hänen 18.12.1823 Sjögrenille lähettämästään kirjeestä käy ilmi, ettei ainakaan latinaksi kirjoitettua, sittemmin sanakirjan alkuun liitettyä kieliopillista johdantoakaan ollut edes v. 1823 olemassa. Elmgren (1874, 26) on lakonisesti todennut, että Renvallin alkuperäistä kielioppikäsikirjoitusta ei koskaan julkaistu, mutta epäselväksi jää myös, milloin ja missä laajuudessa tämä edes luonnoksena valmistui.

Kieliopin julkaisemisen pitkittyttyä Renvallin 1820-luvun tieteellinen tuotanto jäi sanakirjan (1826) ja artikkelien varaan. Näitä Renvall julkaisi ahkerasti vuosikymmenen alussa *Mnemosyne*-lehdessä. Artikkeleista suomalaisten virsien ikää ja tekijöitä (1821a) sekä Jakob Finnoa käsittelevät (1821b) liittyvät teemaltaan kiinteästi virsikirjatyöhön. Kielioppia taas käsittelevät eräistä sanaluokista (1821c) ja sanaluokkajaosta (1821e) kirjoitetut artikkelit. Seuraavana vuonna Renvall (1822a) julkaisi vielä laajan etymologioivan katsauksen suomalaisten vanhoihin ilmansuuntanimityksiin. Kielitieteellisten

tutkimusten ohella Renvall (1821d, 1822b) jatkoi vielä kirjoituksiaan hiippakunnan papiston tilasta ja historiasta.

Sanakirjatyö oli viimeistään vuodesta 1823 alkaen edennyt jo painatusvaiheeseen, vaikka työ saatiinkin valmiiksi vasta vuonna 1826 (Toivonen 1938). Väliin jäävinä vuosina Renvall ei ehtinyt kirjoittaa artikkeleita. Sanakirjan ilmestymisen jälkeen Renvall (1829) sentään julkaisi objektin sijanvaihtelua käsittelevän artikkelin, jonka kirjoittamisen motiiviksi hän ilmoitti paitsi usein ilmenevän objektisääntöjen osaamattomuuden, myös sen, että näitä sääntöjä ei ollut esitetty täydellisinä yhdessä paikassa. Objektivirheitä Renvall olikin saanut usein korjailta kesken olevassa virsikirjatyössään. Tämän ohessa hän nähtävästi jatkoi vain alkupäästään (Renvall 1819d) julkaistuja metrisiä tutkimuksiaan. Nämä Renvall sai viimein muokattua kirjan muotoon heti 1830-luvulle siirryttyä, vuosi sen jälkeen kun hän oli siirtynyt kirkkoherraksi Ulvilaan.

4. *Metriset tutkimukset*

Lähes unohdettuinakin Renvallin metriset julkaisut muodostavat hänen tuotannostaan osan, jota ilman hänen yleisluonteisempiakaan kielellisiä suosituksiaan ei voi täysin ymmärtää. Jo vuoden 1819 *Mnemosynessa* julkaisemissaan prosodian alkukatkelmissa Renvall (1819d) esitti, että suomalaisen runomitan perustaksi on asetettava ”sanakorko” eli paino eikä tavujen laajuus. Tähän näkemykseen Renvall oli päätenyt tutkimalla silloin saatavilla olleita vanhojen runojen muistiinpanoja, jotka olivat tietenkin lausuttujen (saneltujen) versioiden mukaisia (Haapanen 1926, 17). Sanapainon pohjalta vanhaa runomittaa formuloidessaan Renvall joutui sitten vaikeuksiin yrittäessään selittää jo yksitavuisten sanojen asemaa, ja käytännössä hän joutui myöntämään, että myös tavujen laajuus tuli ottaa huomioon vanhan suomalaisen runomitan mukaisissa säkeissä. Tältä pohjalta metriikkaa ryhtyikin kehittämään von Becker (1821, 1824), jonka verraten ylimalkaisia ajatuksia Lönnrot työsti myöhemmin eteenpäin. (Haapanen 1926, 18–19.) Renvall ei kuitenkaan luopunut painoon perustuvasta perusnäkemysästään, vaan laajensi tämän myöhemmässä teoksessaan *Välmenta Råd för Finska Psalm-Författare* (1830) koskemaan myös muita runomittoja, yrittäen näin ensimmäisenä luoda suomalaiselle runoudelle yhtenäisen metrisen perustan (Haapanen 1926, 26).

Virsikirjakomitean jäsenenä Renvall muotoili metrisiä sääntöjä erityisesti virsirunouden tarpeisiin. Yksityiskohtaisesti Renvall esitti nämä säännöt vasta kirjassaan (1830, 17–20), mutta pääpiirteissään jo *Mnemosynessa* (1819d), ja jo tätä ennen hän oli kiinnittänyt huomiota joihinkin vanhan runokielen ongelmiin, etenkin sanojen runsaaseen lyhentelyyn. Metristen syiden aiheuttamaa loppuheittoisten muotojen käyttöä Renvall kehotti mahdollisimman pit-

källe välttämään, vaikka etenkin yksitavuisten sanojen harvalukuisuuden tähden tällaista oli pidetty välttämättömänä. Painolle rakentuvasta perusnäkemyksestään Renvall jousti silti vain siinä, että hän salli jambisäkeet – käyttökelpoisten yksitavuisten sanojen puuttuessa – aloitettavan myös kolmitavuisilla sanoilla. Avellan (1829, 1831) vaati näiden laajuuden täsmentämistä ja myös nelitavujen hyväksymistä, mutta nämä ehdotukset Renvall (1832) torjui. Kantaansa loppusointuun Renvall kuitenkin muutti. Alun perin Renvall (1819b) esitti vain alkusointua suosittavaksi ja loppusointua käytettäväksi vain tilaisuuden siihen luontevasti tarjoutuessa runon ilmeen kärsimättä. Monografiassaan Renvall (1830, 21–22) pitkälliseen traditioon vetoamalla kuitenkin hyväksyi loppusoinnun virsirunouteenkin, joskin hän suositti loppusointujen rinnalle käytännön syistä myös puoliriimejä, alkusoinnun suosimisesta silti luopumatta. (Haapanen 1926, 29–32.)

Antiikin runomittojen käyttämiselle suomalaisessa taideronoudessa Renvall (1819d, 200–205) asetti tiukempia vaatimuksia. Nousevia mittoja hän piti suomeen periaatteessa täysin soveltumattomina. sillä toisin kuin virsissä, hän ei taideronoudessa sallinut säkeenalkuisia tai -loppuisia yksitavuja korvattavan kolmitavuilla. Heksametrin Renvall joutui korkoteoriasensa pohjalta taas määrittämään uudestaan tavalla, joka ei saanut tukea sen enempää varhemmasta suomalaisesta käytännöstä kuin klassisista kielistäkään. (Haapanen 1926, 32–33.) Renvallin teoreettiset näkemykset heijastuivat silti 1800-luvun alkupuolen taideronouteen ja etenkin riimillisiin runoihin, vaikka suomen kieleen paremmin luontuva tavujen laajuuteen pohjautuva metriikka pian Renvallin ajatukset syrjäytti niin teoriasta kuin käytännöstäkin (mt. 35–37.) Laitinen (2003, 185) on kuitenkin todennut Renvallin virsirunoudessa salliman kolmitavujen asettelun heijastuvan jambisäkeiden metriikasta vielä 1970-luvulle saakka. Vielä enemmän vaikutusta oli metriikkaan kytkeytyvällä loppuheiton välttämällä, sillä tämä ei jäänyt vain runouden piiriin. Asettamalla virsirunouden esikuvaksi Raamatun kielen ”lyhentämättömyyden” ja säännöllisyyden, joiden hän puhutuissa murteissa näki parhaiten toteutuneen Tampereen tienoon murteissa Ylä-Satakunnassa, Renvall (1830, 4–6) pyrki metriikallaan vaikuttamaan kirjasuomen kehitykseen. Väylän tähän tarjosi virsikirjaehdotus.

5. Virsikirjaehdotus

Vuonna 1817 toimintansa aloittaneen virsikirjakomitean toimitusperiaatteet oli käytännössä lyöty lukkoon viimeistään vuonna 1830, arkkipiispa Tengströmin vielä eläessä, siis samana vuonna kuin Renvallin metriikka ilmestyi. Arkkipiispan pitkään sairasteltua ja viimein vuonna 1832 kuoltua komitea kokoontui seuraavan kerran kuitenkin vasta vuonna 1835 päättämään käsikir-

joituksen julkaisemisesta. Käsikirjoituksen lopullinen tarkistaminen ja niin ortografinen kuin mitallinenkin yhtenäistäminen jätettiin Renvallin tehtäväksi, kuitenkin niin, että teoksessa olisi pääpiirteittäin pysyttävä Tengströmin viimeiseen käsikirjoitukseen hyväksymä ortografia. (Penttilä 1931, 18–19.) Vuosien työn jälkeen komitean toimitte *Uusia Virsiä, kirkosa ja kotona veisattavia* ilmestyi viimein vuonna 1836.

Penttilän (1931) yksityiskohtaisesta tutkimuksesta käy ilmi, kuinka valtavan työn nimenomaan Renvall teki. *Uusien Virsien* oikeinkirjoitus oli graafemisella tasolla uudistettu ($x > ks$, $tz > ts$; $mb > mp$, $ld > lt$, $nd > nt$, vahvassa asteessa $ng > nk$), vierasperäisten sanojen kirjoitusasu suomalaistettu ja pitkät vokaalit pyritty merkitsemään kahdella vokaalimerkillä (mt. 78). Ortografian uudistamisen joissain detaljeissa Renvall oli tosin osoittanut yllättävää horjuntaa vielä työn loppuvaiheissa ja joitain jälkiä tästä oli jäänyt lopulliseen julkaisuunkin. Lainasanoissa sekä nasaalien ja *l:n* jäljessä on satunnaisesti vielä käytetty soinnillisia klusiileja (mt. 79–80, 83–84), ja jälkitavujen pitkiä vokaaleja teoksessa oli merkitty vokaalimerkillä muutamia satoja kertoja (mt. 78–79, *olkamme*-tyyppisissä imperatiiveissa systematisoidenkin).¹⁰ Merkin­nän vähäisehköt horjunnat eivät kuitenkaan himmennä teoksen merkitystä virstanpylväänä uuden ortografian vakiintumisessa myös hengellisen kielen piiriin.

Vanhaan virsirunouteen vakiintuneen laajan loppuheittoisuuden karsimisessa *Uudet Virret* oli vallankumouksellisempi kuin ortografisesti. Renvall oli komiteassa alusta saakka Porthanin (1766–1778, 54–55) ajatusten pohjalta loppuheittoisuutta vastaan, ja tälle kannalle Renvall vähitellen taivutti muutkin komitean jäsenet arkkikiispa Tengströmiä myöten. (Loppuheiton kohtalosta virsikirjakomiteassa Penttilä 1931, erit. 16–18, 27, 53–55, 58–65, 69–71, 72–73.) Penttilä (1931, 49–50) on korostanut, että rajoittamalla loppuheiton vain yksikön 2. persoonan possessiivisuffikseihin ja konditionaal­in yksikön 3. persoonan muotoihin (näihinkin osin vaihtelullisena) sekä supistuma­verbien imperfektiin ja imperatiivin monikon 2. persoonaan virsikirjakomitea oli päätenyt loppuheitottomammalle kannalle kuin vielä lähes sata vuotta myöhemmin käytössä oleva virsikirja. Näin Renvall oli virsikirjakomiteassa kuitenkin saanut Raamatun ja virsikirjan kielen tavoittelemallaan tavalla muodoiltaan samanlaiseksi.

Muiden äännepiirteiden uudistamisessa *Uudet Virret* ei ollut yhtä radikaali, ja näihin jäi osin variaatiotakin etenkin tyypeissä *nopia* ~ *nopee* ja *kirjoittaa*

¹⁰ Tätä Pulkkisenkin (1972, 10) ihmettelemää seikkaa arvioitaessa täytyy muistaa, että Renvall ei ollut pitkien vokaalien merkintään itsekään tyytyväinen, ja hänen laatimansa painovirhe­luettelokin jäi teoksesta pois (Penttilä 1931, 40–41). Jälkitavujen pitkien vokaalien merkinnän varioivuudessa saattaa lisäksi kuvastua Renvallin vaikeus hahmottaa tätä hänen kotimurteestaan puuttuvaa distinktiota.

~ kirjottaa (Penttilä 1931, 122). Käsikirjoitusten *i*-diftongillisia tai possessiivisuffiksillisia muotoja Renvall muutteli sentään vahva-asteisiksi (esim. *an-
noi* > *antoi*, *järjemme* > *järkemme*, mt. s. 37), ainoastaan omistusliitteiset omi-
naisuudennimet (esim. *autuudemme*) oli traditioon nojautuen jätetty heikko-
asteisiksi, vaikka Renvall näidenkin vahva-asteistamista ainakin myöhemmin
kannatti (mp. ja 39–40). Myös joitain muita muotoja Renvall palautteli aste-
vaihtelusuhteiltaan selvemmin länsimurteisiksi ja samalla vanhan tradition mu-
kaisiksi (*lain* > *lajin*, *luit* > *lujit*, *ruaan* > *ruvan*, *poluille* > *polvuille*, mt. 46–
47). Geminaatalliseksi merkittyjen nasaalien oikeinkirjoitusta Renvall koetti
yhtenäistä yksinäiskonsonantilliseksi (esim. *sydämmen* > *sydämen*, mt. 39,
karsien myös *voinnut*, *luonna*-tyyppisiä merkintätapoja, mt. 46).

Morfologisesti *Uusien Virsien* kieli pysyi varsin perinteisenä. Käsikirjoi-
tuksessa olleet satunnaiset geminaatta-*s*:lliset inessiivit Renvall yhtenäisti
yksinäis-*s*:lliseksi (Penttilä 1931, 37, 46). Abessiivit jäivät *ta*, *tä* -päätteisiksi
(mt. 122). Allatiivin Renvall pyrki vakiinnuttamaan *k*- tai *n*-loppuisesta vo-
kaaliloppuiseksi (mt. 46; itse kirjoittamassaan virressä *n:o* 739 tosin kerran
meillen). Jäännösloppukkeellisista muotoryhmistä Renvall ei toisaalta pyrki-
nyt muuttamaan imperatiivin 2. persoonan muotoja *h*-loppuiseksi (satunnaisena
esiintymänä huom. kuitenkin *Säilytäh sydämemme*, *n:o* 741:3), vaikka hän
tällaista sanakirjansa esipuheessa oli suosittanut (Penttilä, mt. 38–39). Supis-
tumaverbien imperfektimuodot Renvall muutti etupäässä diftongittomiksi
(esim. *siunaisi* > *siunasi*, mt. s. 46) ja näin konditionaalista eroaviksi. Moni-
kon imperfektin 3. persoona jäi virsikirjaehdotuksessa muodoltaan vaihtele-
vaksi, *menit*, *tulit* -tyyppisten muotojen ollessa ”usein esiintyviä” (mt. 122).

Syntaktisesti virsikirjan kieltä uudistettiin tuntuvammin. Varhaisista käsi-
kirjoituksista Renvall oli joutunut korjaamaan etenkin lukemattomia väärään
sijaan pantuja objektimuotoja ja muitakin suoranaisia kielivirheitä (Penttilä
1931, 21, 34–35, 45–46). Näiden lisäksi Renvall pyrki karsimaan pois enim-
mät svetisimit, suoraan ruotsin rakenteita myötäilevät lausetavat, vaikka nämä
olivatkin vanhempaan kirjasuomeen hyvin vakiintuneet, näin toteuttaen jo
varhain (1815–1817) esittämänsä syntaktiset ajatukset (Penttilä 1931, 21, 30–
31, 45, 86–94.)¹¹ Leksikaaliset muutokset jäivät sen sijaan vähäisehköiksi,
enimmäkseen tyylin tai sanojen merkitysalojen tarkistuksiksi; näissäkin oli

¹¹ Renvall karsi virsistä *se*-sanalla käännettyjä ruotsin artikkelien vastineita ja lauseyhtey-
dessä tarpeettomia persoonapronominien genetiivejä (Penttilä 1931, 33, 45), muutti *ei sinun pidi*
-tyyppiset käännökset yksinkertaisiksi kielteisiksi imperatiiveiksi (mt. 32–33) ja korjaili muita-
kin kieltoverbiin liittyviä rakenteita (35, 46). Relatiivipronominina käytetyn *kuin*-sanan Renvall
korvasi *joka*-pronominilla (mt. 31). Merkittävän korjausten kohteen muodostivat pre- ja postpo-
sitiolliset rakenteet. Näitä Renvall korjaili hiukan leksikaalisestikin (*edestä* > *puolesta*, *tähden*)
mutta korvasi myös vastaavilla sijailmauksilla (huom. etenkin *uskoa jnk:n päälle* > *uskoa jhk:n*).
Prefiksiverbeistä Renvall pyrki pääsemään kokonaan eroon kääntämällä ruotsissa prefiksil-
liset verbit kokonaan toisin tai muotoilemalla rakenteen yhdysverbilliseksi, joskus vain kirjoitta-
malla prefiksin erilleen.

usein kyse liian suoran ruotsin mallin mukaisuuden häivyttämisestä (Penttilä 1931, 36–37, 47).

Kokonaisuudessaan virsikirja oli kielellisesti huomattava edistysaskel senaikaiseen virsirunouteen verrattuna, kuten Penttilän (1931, 98–119) tekemä vertailu 1820–1830-luvuilla ilmestyneisiin moniin virsijulkaisuihin ja komitean saamiin ehdotuksiin osoittaa. Penttilän (mt. 122–123) mukaan *Uusissa Virsissä* hengellinen kieli alkoi ensimmäisiä kertoja omaksua maalliseen kieleen vakiintuneita innovaatioita ja seurata tämän avaamaa kehitystä, vaikka suhteessa *Kalevalaan* ja itämurteisimpaan kirjakieleen virret jäivät vanhanaikaisemmiksi. 1820-luvulla hengellisten teosten kielen uudistuminen oli kielitämättä vielä vähäistä (vaikkei olematonta), mutta *Uusien Virsien* kanssa samana vuonna ilmestyneiden *Hengellisiä Sanomia* -lehden ja etenkin Klaus Kemellin Kempiläis-käännöksen kieliasu oli *Uusia Virsiä* paljon innovatiivisempi (Lauerma 2001, 567–571). Penttilän hahmottamasta käännekohdasta virsikirjaehdotus muodostaa siis vain osan.

Kaikesta ajasta ja vaivannäöstä huolimatta *Uusien Virsien* vaikutus jäi vähäiseksi. Vastaaotto oli enimmäkseen kielteistä ja nekin harvat aikalaiset, jotka hyväksyivät teoksen kielelliset ratkaisut, eivät pitäneet kokoelmaa hengeltään ja sisällöltään onnistuneena (Hallio 1928, 129–135). Virallista virsikirjaa teoksesta ei koskaan tullut, vaan se jäi ehdotelmaksi, eikä teosta edes painettu kovin paljon (1500 kpl), joten työllä oli loppujen lopuksi vaikutusta lähinnä vain johtaviin piireihin ja etenkin papistoon (Penttilä 1931, 9). Toisaalta juuri pappien parissa kielelliset muutokset kohtasivat eniten vastarintaa, eiväthän niin monet olisi ennen ja jälkeen *Uusien Virsien* ilmestymisen omia, komitean julkisesti ilmaisemista linjanvedoista poikkeavia virsikirjaehdotelmiaan muutoin lähteneet julkaisemaan.

6. Saarna vuodelta 1834

Vuonna 1834 Renvall julkaisi ystävänsä Gustav Avellanin hautajaisissa pitämänsä saarnan *Jesuksen Palwelian Kilwoitus elämäsä ja woitto kuolemasa*, joka jäi Renvallin ainoaksi alkuperäiseksi suomenkieliseksi julkaisuksi. Kieliasultaan työ on huoliteltu, muttei mitenkään vallankumouksellinen. Ortografia on grafeemisella tasolla uuden käytännön mukainen *ks*:ineen, *ts*:ineen ja (nasaalien ja *l:n* jälkeisine) soinnittomine klusiileineen. Loppuheitto on rajattu käytännössä yksikön 2. persoonan possessiivisuffikseihin ja konditionaalimuotoihin, kuten virsikirjaehdotuksessakin, joskin virsiä ja Raamattua siteeratessaan Renvall on käyttänyt näiden tällöisten virallisten laitosten mukaisia hyvinkin loppuheittoisia muotoja. Virsikirjaehdotuksen tapaan inessiivit ovat yksinäis-*s*:llisiä ja monikon genetiivit vain yksikkövertaloisia; imperfektin monikon 3. persoonan muodot ovat kuitenkin johdonmukaisesti *vat*,

vät -päätteisiä (esim. *kaikki rakastettuain Wanhempainsa huoneesa lapsena kaswoiwat kuin kedon kukkaiset*, mt. 29). Vastaavat konditionaalien muodot ovat kuitenkin vain *it*-loppuisia (esim. *että nämät näkisit heidän hywät työnsä ja kunnioittaisit Isäänsä* mt. 15). Allatiivit ovat joskus harvoin myös *n*-loppuisia (esim. *Näin oli Jumala siunauksen -- antanut -- Avellanin huoneelle ja pojille, heillen onneksi*, mt. 23), kerran *k*-loppuisiakin (*wiisaallekin*, mt. 29), mutta enimmäkseen vokaaliloppuisia.

Innovatiivisinta saarnan kieli oli jäännösloppukkeen merkinnältään. Tätä Renvall oli nähtävästi von Beckerin (1824, 12) inspiroimana kokeillut aiemminkin eri muotoryhmissä, käyttäen tämän merkinä tosin (von Beckerinkin rinnakkaiseksi merkintätavaksi esittämää) sananloppuista *h*-kirjainta eikä (runoissa loppuheiton merkinä käytettyä) heittomerkkiä (Penttilä 1931, 38–39).¹² Eräässä vastineessaan Renvall (1832) määritteli jäännösloppukkeellisiksi allatiivin ja abessiivin (muttei komitatiivia), tietyt infinitiivi- ja imperatiivimuodot ja lukuisat *e*-loppuiset nominit ja partikkelit. Juuri näitä muotoryhmiä Renvall on saarnassaan merkinnyt *h*-loppuisiksi. Systemaattisimmin näin on merkitty abessiivimuodot, niin nominiabessiivit (esim. *ilman waalitah*, 1834, 24; rinnalla tosin *ilman muutokseta*, mt. 23) kuin etenkin 3. infinitiivin muodot (esim. *Ei hän jättänyt -- sairaita wirwoittamatah eikä kuolin-wuoteella rohwiseमतah*, mt. 27). Myös 1. infinitiivin (lyhyempien) muotojen jäännösloppuketta Renvall pyrki merkitsemään *h*:lla (esim. *antaah, puhaltaah, wieroittaah*, mt. 15), mutta näitä saarnassa on myös usein merkitty vokaaliloppuisiksikin (esim. *täytyi tämän Wainajan wihdoin waiketa, ja uskoa wirkansa -- nuorempain opettajain haltuun*, mt. 28.) Muista muotoryhmistä on esimerkkejä vain jäännösloppukkeellisiksi merkityistä *e*-loppuisista nomineista (*mureh-hetkellä*, mt. 6, 8).

Vaikka muoto-opillisesti saarnan kieli on vain aavistuksen verran länsimurteisesta perinteestä irrottautunutta, äänteellisesti sitä leimaa loppuheiton välttely ja muutoin systemaattisen moderniin ortografiaan kätkeytyy jäännösloppukkeen merkinnässä myös kokeilevia piirteitä, joita Renvall ei kuitenkaan virsikirjaehdotuksessaan eikä muissakaan myöhemmissä kirjoituksissaan enää käyttänyt.

7. Vuoden 1837 kieliopilliset kirjoitukset

Vuonna 1837 Renvall julkaisi pienen kirjasen nimeltä *Grammatiska uppsatser*. Se käsitti kolme kirjoitelmaa, joista ensimmäinen käsitteli suomen mur-

¹² Sanakirjan (1826) johdannon taivutuskaavoissa jäännösloppukkeellisiksi on merkitty allatiivi, abessiivi ja komitatiivi, mutta traditioon nojautuen merkintää ei enää noudatettu esimerkkilauseissa. Virsikirjakomiteassa Renvall taas pohti (muttei juuri toteuttanut) imperatiivien *h*:llistamista.

teita, toinen kirjakielen kehittämistä, kolmas metriikkaa. Suppeudestaan huolimatta teos on Renvallin julkaisuista merkittävimpiä, vaikutukseltaan ehkä kaikkein merkittävin.

Työn ensimmäisessä luvussa (s. 3–10) luodaan tiivis yleiskatsaus Suomen silloisen tietämyksen mukaiseen asutushistoriaan, itämerensuomalaisten kansanryhmien jaotteluun ja lopulta Suomessa puhuttaviin murteisiin. Päämurteiden todetaan olevan Porthaniin vedoten länsi- ja itämurre. Länsimurretta puhuvat maahan aiemmin muuttaneet suomalaiset, kainulaiset ja hämäläiset, itämurretta myöhemmin muuttaneet savolaiset ja karjalaiset. Puhtaimpana länsimurteen esitetään säilyneen Ylä-Satakunnassa, Hämeenlinnasta pohjoiseen Pohjanmaalle asti ulottuvalla alueella, jossa sen enempää muut murteet kuin varsinkaan ruotsi tai venäjä eivät ole ”häirinneet” kielen kehitystä, vaan kieli on voinut kehittyä omalta pohjaltaan ja säilyä säännöllisenä. Tästä syytä Renvall esittääkin Porthanin (1801) kutsuneen tätä murretta ”yleismurteeksi” (*dialectus communis*), ja hiukan yksinkertaistaen väittää ”kirkon ja kirjoituksen” rakentuneen juuri näiden murteiden varaan. Renvall esittelee sitten (pää)murteiden keskeisimpiä astevaihtelu-, vokaalisto- ja sanastoeroja ja onnistuu näidenkin pohjalta arvottamaan itämurteet länsimurteita alemmas toteamalla itämurteiden muotojen olevan sekä epäsäännöllisempiä että avoimempia, joskus suorastaan riittämättömästi artikuloituja (s. 10). Katsauksen päättää laveahko, omaksi alaluvukseksi merkitty ekskursio (*Historiska Tillägg*, s. 10–16), jossa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin asutushistoriaa ja etnonyymien etymologiaa.

Kirjaseen keskimäinen kirjakieltä käsittelevä luku on Renvallin teksteistä tunnetuin ja siteeratuin. Sen alussa Renvall luo katsauksen suomen kielen Ruotsin vallan alaisena taantuneeseen asemaan, mitä kautta oli nyt jouduttu tilanteeseen, jossa säätyläiset puhuivat käytännössä yksinomaan ruotsia ja kaupunkien käsityöläiset ja porvarit eivät antaneet enää lastensa lukea suomea, joka puhuttunakin oli alkanut muuttua suurissa kaupungeissa yhä ruotsinvoittoisemmaksi. Uskonnon ja kirkon piirissä suomen kielen käyttö oli säilynyt, mutta kouluissa Renvallin mukaan suomea ei ollut harjoitettu ja tuskin siedettykään, kuten ei myöskään tuomioistuimissa, joiden yksinomainen ruotsinkielisyys oli jo talonpoikien oikeusturvaa loukkaavaa. Mutta nyt kun Suomi ei hallinnollisesti enää kuulunut Ruotsiin, ei ruotsin kielen ylivaltaa voitaisi Renvallin mukaan enää pitää perusteltuna, vaan suomi tulisi sekä kirjallisesti että suullisesti saatattua käytettäväksi oppilaitoksissa, virkakirjelmissä, tuomioistuimissa ja kaikissa kansaa koskevissa julkisissa tilaisuuksissa. Näin huomaamatta ja ilman mitään haittaa tuomioistuimet ja virkahallinto muuttuisivat suomenkielisiksi ja vähitellen muodostuisi myös suomalainen kansalliskieli, josta tulisi kansakunnan pääasiallinen äidinkieli, vaikka ruotsin kieli jäisikin tämän rinnalle ja ulkomainen kirjeenvaihto hoidettaisiin tietenkin asianomaisella kielellä.

Muissa maissa kansalliskieli oli Renvallin mukaan kehittynyt tavallisimmin pääkaupungin sivistyneistön puhuman kielen pohjalle, mutta Suomessa, missä sivistyneistö jo varhain alkoi ruotsalaistua, näin ei ole voinut käydä, ja niin suomen kielen kirjallisen käytön 1800-luvulla laajennuttua läntinen ja itäinen päämurre ovat päätyneet kamppailemaan asemasta kirjakielen pohjana. Historiallisista syistä kirjakieltä alettiin kuitenkin vuodesta 1544 alkaen kehittää läntisimmän eli Turun murteen pohjalle, joskin ”aikaa myöten” tämä murre havaittiin liian ruotsinvoittoiseksi ja sanoja lyhentäväksi, minkä vuoksi Raamatussa ja muussa kirjallisuudessa alettiin vähitellen käyttää ”puhtaampaa ja täyteläisempää” kieltä. Jo 1700-luvulla Renvallin mukaan melkein kaikki suomalaiset kirjailijat koettivat (hengellistä runoutta lukuun ottamatta) käyttää Ylä-Satakunnassa ja Etelä-Pohjanmaalla puhuttua ”puhdasta Länsi-Suomen kieltä”. Kirkollisen käytön myötä tämä on vähitellen tullut kaikkialla tutuksi ja vakiintunut vähäisiä tai myöhäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta myös kieliopeihin, lakikirjoihin ja talouden oppikirjoihin. Niinpä juuri tämän murteen tuli saada pysyä kirjakielen pohjana, mikä samalla turvaisi jo vuosisatoja kestäneen kehityksen jatkumisen ja kirjakielen kehittymisen yhä puhtaammaksi ja rikkaammaksi. Tältä pohjalta kirjakieleen voitaisiin Renvallin mukaan sitten omaksua myös joitain länsimurteesta puuttuvia ”ilmeikkäitä” omaperäisiä sanoja, kunhan ne mukautettaisiin länsisuomalaisittain taipuviksi. Joitain muotojakin Renvall oli viimein valmis itämurteista kirjasuomeen omaksu- maan. Tällaisia olivat imperfektimuotojen *vAt*, ”viipurilainen” *ts*, täyteläisempi *ss*:llinen *inessiivi*, vahva-asteiset muodot myös possessiivisuffiksillisista sanoista ja ominaisuudennimistä, sekä – epävarmemmin – vielä länsisuomesta kokonaan puuttuvat refleksiiviset verbimuodot, samalla kun ”länsimurteen” *d* oli kirjoituksessa (muttei äännettäessä) säilytettävä (Renvall 1837, 24–26).

Tämän usein siteeratun listan muodot eivät olleet enää mitään aikalaisille vieraita muutosehdotelmia, jollaisista Renvall erityisesti varoittelikin, vaan kirjasuomeen osin jo vakiintuneita muotoja, joilla saattoi olla jo pitempi historiansa kielipöytäkirjoissa esityksissään (kokoavasti ks. Lauerma 2004a, 158–159). Huomionarvoista kuitenkin on, että juuri nämä muodot lopulta vakiintuivat kirjasuomeen – lukuun ottamatta refleksiivimuotoja, joita lähemmin tarkastellessaan Renvall (1837, 25–26 alav.) osoittautuu äärimmäisen kriittiseksi ja käytännössä näiden muotojen käyttöä vastustavaksi. Aikansa keskeisten itäsuomalaisten kirjoittajien Gottlundin ja Lagervallin osin kieltämättä horjahtelevaa kieltä Renvall kritisoi säännöttömyydestä ja käytettyjen itämurteisuuden impressionistisuudesta. Vain länsimurteiden kieliooppia oli Renvallin mielestä tosin edes kunnolla tutkittu. Säännöttömyyksiä ja virheellisyysä ei Renvallin mukaan tulisi omaksua kirjakieleen mistään murteesta, ja itämurteiden kannattajien tulisi tyytyä siihen, että itämurteista omaksumisiin vain ”kunnollisia sanoja ja parempia sananmuotoja”, kun kansanrunous kumminkin jäisi näiden murteiden omimmaksi ilmaisukentäksi.

Renvallin ehdotuksen pohjimmaiset perustelut ovat jääneet luvun käytännöstä suomennoksesta pois jääneinä tuntemattommiksi.¹³ Aivan luvun lopussa Renvall (1837, 28–29) kritisoi silloista kirjakieltä (etenkin Lönrotin *Mehiläistä*) eri päämurteista otettujen muotojen varioivasta käytöstä samoissa teksteissä. Tämän Renvall katsoi tekevän kielestä sekoitusta, jonka vaihtelu hämärsi ymmärrettävyyttä ja uhkasi jo kielen säännöllisyyttä. Ajatukselleen Renvall haki tukea klassisen kreikan ja englannin kehityksestä, joissa kieli-
muodoissa muotojen liiallinen omaksuminen eri murteista olisi johtanut morfologian hallitsemattomaan yksinkertaistumiseen, ääriesimerkkinä nyky-
englanti, jonka lauserakennusta hän luonnehti ”kuin laatoiksi lautapelissä”. Tällaisen kehityksen välttämiseksi kirjakielen pohjaksi olisi Renvallin mielestä valittava jokin tietty murre, jota vain hiukan paranneltaisiin muiden murteiden aineksilla. Laajempaa murteitten yhdistelyä Renvall ei siis lainkaan hyväksynyt (Lauerma 2004a, 160–162).

Miten Renvall sitten motivoi itämurteista omaksuttavaksi esittämänsä muodot? Renvallin ajattelu asettuu osaksi jo aivan kirjasuomen historian alusta liikkeelle lähtenyt kehityskulkua, kirjasuomen painopisteen (tai ideaalisena pidetyn suomen) vähittäistä siirtymistä Turun seudulta yhä idemmäs. Tätä olen lähemmin tarkastellut aiemmassa artikkelissani (Lauerma 2004a). Renvall itse vaikutti tähän prosessiin jo varhaisimmista kannanotoistaan (1815–1817, 1819a) alkaen kiittelemällä juuri maan keskiosissa puhuttuja murteita ”puhtaudesta” (ts. lainasanojen vähyydestä) ja muotojensa ”täyteläisyydestä” (ts. sanansisäisten ja -loppuisten vokaalien säilyneisyydestä). Näiden äännepiirteiden poistamiseen Renvall sitten keskittyikin, mutta muuten hänen oli selvästäkin vaikeaa luopua länsimurteelle ominaisista muodoista. Selvimmin tämä näkyy siitä, että vielä 1830-luvun julkaisuissaan Renvall itse käytti yksinäisistä inessiivisiä. Kun Renvall kumminkin vastusti länsimurteen ainakin huomattavampaa ”amalgamoimista” itämurteen aineksilla, hänen täytyi perustella suosituksensa toisin. Renvall puhuikin murrelainojen asemesta mieluummin ”parempiin”, kielen rakenteen kannalta toimivampiin tai joskus jopa alkupe-
räisiin muotoihin palaamisesta. Mutta luontevimman mahdollisuuden välttää esittämästä murteitten sekoittamista tarjosivat juuri Renvallin ja hänen monien aikalaistensa ihannoimat keskiset murteet, jotka kuuluivat vielä länsimurteitten joukkoon, mutta joihin oli omaksuttu itämurteista osin juuri niitä piirteitä, joita kirjasuomeen oli 1800-luvulla alettu omaksua ja kaivata. Tutkimuksissa yleensä itämurteisiksi luonnehditut *ssA*-inessiivit ja *vAt*-imperfektit olivat levikiltään myös perihämäläisiä, joten nämä käytännössä Juteinin kirjasuomeen tuomat muodot eivät mitään puhtaita itämurteisuuksia olleetkaan

¹³ Luvun loppu ei sisälly E. N. Setälän tekemään *Suomen kansalliskirjallisuus* -teoksessa (osa XI, s. 128–143) julkaistuun suomennokseen, mutta kylläkin E. V. I. Karjalaisen tekemään käännökseen, joka on viimeksi julkaistu *Suomen Sana* -antologiassa (osa 17, s. 481–486).

(Lauerma 2004a, 142, 163). Vetoamalla tällaisten muotojen käyttöön Renvall saattoi puolustaa ”hyvän länsisuomalaisen murteen käyttöä” samalla kun hän sittenkin suositti alkuperältään itämurteisia piirteitä. Se, että Renvall (1830, 6 alav.) jo metriikkansa johdannossa esitti huikean paradoksaalisella tavalla grammaattisen kilpakumppaninsa von Beckerin kieliopissaan käyttäneen ja suosittaneen juuri perihämäläisten murteiden muotoja, niin savolainen kuin von Becker olikin ja niin suoraan kuin hän juuri itämurteiden piirteitä halusi kirjakieleen tuoda, viittaa Renvallin ratkaisun olleen tietoista strategiaa eikä tahatonta väärinymmärrystä, jollaista aikakautensa eräältä parhaalta suomen tuntijalta tuskin voisi odottaakaan. Renvall oli nähtävästi viimein tajunnut, että joitain itämurteisuuksia kirjasuomeen oltiin omaksumassa ja että niitä oli syytäkin omaksua, mutta pysäyttääkseen vaarallisena pitämänsä murteitten yhdistelyn hän naamioi suosituksensa kieliopillisen korrektiuden ja perihämäläisen murteen kaapuun.

Kirjassen viimeisessä, runomittoja käsittelevässä luvussa (s. 29–32) Renvall puolustaa vielä kehittämäänsä metristä teoriaa, kimmokkeenaan Lönnrotin (1836b) edellisenä vuonna *Mehiläisessä* julkaisema suora kritiikki. Renvall (1837, 29) tähdentää metriikkamme rakentuneen jo Porthanista alkaen painon varaan, kuitenkin niin, että myös tavujen laajuus on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon. Kun painosysteemimme on kieleemme karakteristisimpia piirteitä, ei sen sivuuttaminen metrisessä kuvauksessakaan ole järkevää (mt. 30–31); Lönnrotin *Mehiläinen*-lehdessä esittelemä ”koeheksametri” ei tästä syystä Renvallin (mt. 32) mukaan oikeastaan ole edes suomea. Lopuksi Renvall (mp.) kuitenkin yllättäen tähdentää, että vaikka hänen esittämänsä metriset lait ovatkin ”aina olleet olemassa ja tulevat myös aina olemaan”, primaaristi painolle ja vain sekundaaristi tavujen ”asemalle ja laajuudelle” perustuva metriikka pätee vain länsimurteissa, sillä ”itämurteen ystävien” selvitettäväksi jää, missä määrin venäjän vaikutus on hämärtänyt itämurteista suomen kielen alkuperäisen selkeän painosysteeminkin. Tähän heittoon Renvallin kirjanen päättyy.

Itämurteiden kannattajat eivät kauan hiljaa olleet. Laajimmin Renvallin ajatuksiin otti kantaa Fabian Collan, joka kirjoitti Renvallin teoksesta useammassa osassa julkaistun vastineenomaisen arvostelun *Helsingfors Tidningar*-lehteen syyskuussa 1837.

Collan (1837) kaipasi Renvallin teokseen kokonaisuudessaan tieteellisempää otetta ja perusteellisempaa argumentaatiota. Niiden tilalla Collan näki teoksessa lähinnä vain kielteisiä ennakoasenteita ja paikkansapitämättömiä, tarcoitushakuisia yleistyksiä. Renvallin murre-esittelyn Collan (1837) katsoo kaatuvan jo sen ilmiansuuntapohjaisuuteen, sillä itse murteita puhuvien heimojen pohjalta liikkeelle lähdeittäessä olisi päästy tarkempaan jaotteluun. Nyt Renvall on niputtanut savolaiset ja karjalaiset yhteen ryhmään ”itäsuomalaisiksi” ja voinut näin kritisoida Savon murretta piirteistä, joita tavataan vain

kielirajalla puhutuissa Karjalan murteissa, vaikka esim. Turun murteen vierasvoittoisia piirteitä Renvall ei länsisuomen heikkouksiksi vastaavasti laskekaan. Näin Renvall on Collanin mielestä saanut häivytettyä näkymättömiin sen, että savon murre olisi tosiasiaassa säilynyt vieraalta vaikutukselta monia länsisuomalaisia murteita paremmin. Refleksiivitaivutuksen venäläisperäisyyden Collan kiistää, vaan katsoo ilmiön pikemminkin länsisuomesta vieraan vaikutuksen rappeuttamana kadonneen, ja eräiden länsisuomen astevaihtelupiirteidenkin (*d:n* ja eräiden *ts:n* vastineiden) Collan katsoo olevan voitavissa osoittaa juuri ruotsin vaikutukseksi. Länsimurteen puhujien maahan saapumisen aiemmuuden Collan toteaa olevan vain todistamaton väite, samoin kuin Renvallin oletukset itämurteen muotojen suuremmasta säännöttömyydestä. Terävästi Collan huomauttaa, että Renvallin esityksestä ilmenevät murretunteumuksen aukot eivät Renvallin kaltaisen kielentutkijan kohdalla voi olla tietämättömyyttä, vaan silkkää asenteellisuutta.

Renvallin teoksen toisessa luvussa tehdyn kirjasuomen vaiheiden ja tulevaisuudennäkymien arvioinnin perusheikkoudeksi Collan (1837) katsoo murteiden sisäisen arvon tarkastelun sivuuttamisen. Collanin mielestä Renvall on arvioinut lähinnä vain historiallista tilannetta. Kaikkea historiassa vallinnutta ei kuitenkaan voi eikä tule säilyttää. Historiallis pohjaisessa tarkastelussa Renvall on ymmärrettävästikin saanut länsimurteiden merkityksen entises-täänkin korostumaan ja unohtanut, että vanhemman kirjakielen häiritsevästä svetisimeistä päästäisiin paljon helpommin eroon, jos kirjakielen pohjaksi asetettaisiin itämurre. Tämän elinvoimaisuudesta on osoituksena jo vain Itä-Suomessa kunnolla säilynyt kansanrunous. Siitä savokarjalainen kirjakieli saisi tukea, jota läntis pohjaisen kirjakielen osaksi ei koskaan voisi tulla.

Kirjakielen pohjaksi olisi Collanin (1837) mielestä ylipäättänsä asetettava pipliasuomea parempi ja kauniimpi kielimuoto, sillä vasta tällaisen pohjalta suomen kirjakieli voisi uudistua, aivan kuin ruotsin kirjakielikin uudistui puhekielen eikä vanhojen hengellisten kirjojen pohjalta. Collan ei hyväksynyt myöskään Renvallin väitettä, että vain länsisuomen kielioppia olisi ylipää-tään tutkittu, vaan katsoi grammaattisen tradition riittävästi selvittäneen kaikille suomen murteille yhteisiä piirteitä. Kirjakielen pohjaksi olisi Collanin mielestä kuitenkin asetettava muita murteita sanastoltaan ja muodoiltaan rikkaampi ja sointuvampi savokarjalainen murre, jota tarvitsisi vain vähän täydentää siitä mahdollisesti puuttuvilla muiden murteiden muodoilla ja ”puhtailla” sanoilla. Näin Collan korosti oman ehdotuksensa poikkeavan operationaalises-tikin Renvallin ehdotelmasta, vaikka hän Renvallin sanakäänteitä ilmeisen tarkoituksellisesti lainaili. Arvostelunsa lopuksi Collan (1837) on lyhyesti vielä ihmetellyt Renvallin esittämää jyrkkää heksametrikritiikkiä, enemmänkin tosin jo Lönnrotin (1836b) esittämään viitaten.

Renvallin esittämiin mielipiteisiin vastasi toisaalla myös Lagervall (1837), joka aivan lyhyessä *Helsingfors Morgonblad* -lehden vastineessaan torjui

Renvallin väitteitä murteiden sekoittamisesta *Ruunulinna*-teoksessa. Lagervallin mukaan oli vain kirjallisesti realistinen ratkaisu, että eri puolilta maata kotoisin olleet roolihenkilöt myös puhuivat eri tavoin, joskin lopuksi Lagervall korosti sekä Renvallin että Collanin mielipiteistä poikkeavasti useiden murteiden käytön vasta varmistavan kirjakielen todellisen rikastumisen.

8. Vuoden 1838 katekismussuomennos

Vuonna 1838 Renvall julkaisi uuden suomennoksen pitkään käytössä olleesta, sittemmin ruotsalaisen Lindblomin uudistamasta Svebiliuksen katekismuksesta. Ortografialtaan teos oli uuden käytännön mukainen, mutta jäännöslopukkeen merkitsemättömyyden suhteen perinteisillä linjoilla (joskus tosin *minullekin, ihmettöisä*, Svebilius–Lindblom 1838, 15, 70, mutta *h*-merkin-tää ei tavata). Renvallin vuoden 1834 saarnan tavoin teoksessa käytetään yksinäis-s:llistä inessiiviä, mutta *vAt*-päätteisiä monikon 3. persoonan imperfektimuotoja (esim. *lankesivat ja luopuivat*, Svebilius–Lindblom 1838, 60). Vuoden 1834 saarnasta poikkeavasti teoksesta on poimittavissa tällaiset konditionaalimuodotkin (*näkisiwät – – ja kunnioittaisiwat*, Matteus 5:16, Svebilius–Lindblom 1838, 34), vaikkei Renvall (1837) tällaisia vielä ollutkaan suositannut.

Jo uransa alusta suosittamiaan syntaktisia uudennoksia Renvall on suomennoksessaan toteuttanut enemmän, ja näillä hän onnistui Elmgrenin (1874, 33) mukaan suututtamaan konservatiivisen, vanhaa länsimurteista kirjakieltä kannattaneen pappiskunnan. Vuonna 1839 ilmestyi *Ecclesiastikt Intelligensblad* -lehdessä suomennosta ankarasti kritisoiva, Elmgrenin (1874, 33) mukaan lehteä toimittaneen Engelbrekt Ranckenin kirjoittama arvostelu.

Rancken (1839, 53) ilmoittaa arvostelunsa alussa pitävänsä Renvallin ansioita – varsinkin hänen tuotantonsa ”varhemmalla kaudella” – kiistämättöminä. Ainoastaan katekismuksen liitteiden valikoimaa Rancken arvosteluunsa kuitenkin kiittää, suomennoksen alkuteostakin hän pitää huonosti valittuna (mt. 63) ja itse suomennosta liian vapaana, pikemminkin tuntuvasti editoituna mukaelmana kuin käännöksenä (mt. 54). Tuntuvin kritiikki kohdistuu teoksen syntaktisiin innovaatioihin, etenkin *Ei sinun pidä tekemän* -rakenteiden muuttamiseen *älä*-alkuisiksi kielloiksi (vrt. Penttilä 1931, 32). Rancken (1839, 55) kritisoi muutosten johtaneen paitsi sanonnan usein tarpeettomaan lyhenemiseen ja tyyllilliseen lievenemiseen, myös tekstin etääntymiseen Raamatun kielestä. Teoksen perusheikkoutena Rancken (mt. 60) pitää siinä toistuvaa Raamatun siteeraamista raamatunsuomennoksesta poikkeavasti. Hengellisen kielen mahdollinen uudistaminen tulisi Ranckenin mukaan aloittaa raamatunsuomennoksesta eikä katekismuksesta (mt. 60, 63), ja Renvallin tekemien kaltaisia uudennoksia tulisi ylipäätään ensin testata aikuisille suunna-

tuisa kirjoissa (mt. 54–55). *päälle*-postposition jättämisen pois *uskoa*-verbin yhteydestä Rancken (mt. 56–58) näkee aiheuttaneen suoranaisia teologisia ongelmia. Ranckenin mielestä uskonnon tulisi saada kehittää omaa kielenkäyttöään tarvitsemansa kaltaiseksi, sillä eihän kaikkea, mitä suomalaiset eivät vielä pakanuutensa aikana tunteneet, voitaisi heittää pois vain epäsuomalaisuuden nimissä, varsinkin kun eräät svetisismeiksi leimatut varhemman kielen piirteet ovat Ranckenin mukaan olleet ilmaisullisesti vaikeasti käännettäviä ja perinteisiin asuihinsa ajan kuluessa täsmentyneitä myös ruotsin kielessä (mt. 57).

Katekismussuomentajana Renvall sai siis osakseen samansuuntaista kritiikkiä kuin virsikirjan toimittajanakin. Tuntuva kritiikki aiheutti jälleen samalla teoksen mahdollisen vaikutuksen minimoitumisen. Vuonna 1842 (Renvallin siis jo kuoltua) pidetyssä pappeinkokouksessa katekismussuomennoksen käyttö lastenopetuksessa suorastaan kiellettiin (Elmgren 1874, 33; Takolander 1927, 180 alav. 2). Katekismukselle kävi siis lopulta vielä huonommin kuin virsikirjaehdotukselle. Vaikka Renvall oli näin saanut 1830-luvun lopun töillään ankaraa kritiikkiä suomen kielen kehittäjien sekä itämurteisimmalta että läntis-piipliasuomalaisimmalta suunnalta, ajatuksiaan hän ei muuttanut. 1830-luvun lopun Renvall ilmeisesti käytti pohjatekstiltään vuosikymmenien takaisen kielioppinsa lopulliseen hiomiseen.

9. Vuoden 1840 kielioppi

Vuonna 1840 Renvall sai viimein julki kielioppinsa *Finsk Språklära Enligt den rena Vest-Finska, i Bokspråk vanliga Dialecten*, jota hän oli ainakin alkanut kirjoittaa jo 1810-luvun jälkipuoliskolla. Aivan kielioppinsa esipuheen aluksi (s. I) Renvall viittaa Reinhold von Beckerin kielioppiin (1824), jonka uusittua laitosta Renvall sanoo monien odottaneen, mutta turhaan. Siksi Renvall nyt ilmoittaa viimein ”tarkastavansa” ja julkaisevansa jo vuosina 1815–1819 laatimansa muoto-opin käsikirjoituksen, tosin ilman suunnittelemaansa syntaksin, prosodian ja ortografian jaksoja, joihin hänen aikansa ja työkykynsä ei näytä riittävän. Renvall ei siis suorastaan väitä käsikirjoituksen olleen valmiina jo 1810-luvun lopulla, kuten hänen lausuntoaan on sittemmin usein tulkittu.

Esipuheen toisessa kappaleessa Renvall (1840, I) uskaltaa kritisoida merkittävimmän edeltäjänsä kielioppia jo avoimemmin, joskin korostetun kohteliain sanakääntein. Toisin kuin metriikkansa esipuheessa Renvall myöntää nyt avoimesti von Beckerin suosineen nimenomaan savolaismurteita ja rakkaudesta tätä laiminlyötyä murteistoa kohtaan ”sekoittaneen” niiden muotoja kieliopilliseen kuvaukseensa joskus silloinkin, kun nämä muodot ovat olleet ”sekkavia ja väärin muodostettuja”. Omaa lähestymistapaansa Renvall luonnehtii

puolueettommaksi ja mainitsee tämän todisteeksi suosineensa kaikkein vähiten Turun seudun murretta, vaikka se hänen varsinainen äidinkieliensä onkin.

Jatkossa Renvall esittää tiiviisti jo aiemmin (1837) hahmottelemansa kuvan suomen kielen käytön vaiheista ja kielen nykyisestä alennustilasta. Uutta on huoli suomen ja ruotsin sekaisesta kaupunkien ja suurempien paikkakuntien puhekielestä. Tämän kuvaus huipentuu värikkäisiin otteisiin turkulaisten naisten ”barbaarisen sekasotkuisesta” puhekielestä, jollaisen ”ruotsi-suomen” leviämisen Renvall pelkää sadassa vuodessa saattavan kokonaan johtaa nyt tunnetun suomen kielen katoamiseen. Sivulauseessa Renvall antaa ohimennen ymmärtää kahden erilaisen ”kielenmurteen” sekoittamisen olevan yhtä vaarallista kuin kahden kielenkin yhdistelyn. (Renvall 1840, s. II–III.) Lopuksi Renvall (1840, III–V) esittää (samaten jo vuonna 1837 luonnostelemansa) toimenpideohjelman suomen kielen aseman kohentamiseksi vaatimalla suomen kielelle pääsyä oikeusistuimiin, virastoihin ja koulujen oppiaineeksi.

Esipuheen ja varsinaisen kieliopin välissä on Renvallin kieliopissa vielä erillinen johdanto. Tämä koostuu kahdesta lyhyestä luvusta, joista edellinen käsittelee suomen murteita (s. 1–6), jälkimmäinen suomen ”kirja- eli kirjoituskieltä” (s. 6–12). Luvut pohjautuvat vastaaviin vuoden 1837 kirjasen lukuihin, joskin hiukan muokattuina ja lyhennettyinä (esim. murteiden esittelyyn liittynyt Historiska Tillägg on jätetty pois).

Varsinainen kielioppi alkaa viiteen lukuun jakautuvalla yleisellä kielen muotorakenteen esittelyllä. Ensimmäisessä tarkastellaan sanaluokkakajako (s. 12–15), toisessa suomen kielen sanojen äänne- ja tavorakennetta (s. 15–23), kolmannessa vartaloiden äännevaihtelua ja erityisesti astevaihtelua (s. 23–29), neljännessä aivan lyhyesti yhdyssanojen muodostusta (s. 29–30) ja viidennessä laajemmin sanojen johtamista (s. 30–41). Nominien taivutusta tarkastellaan kirjan toisessa pääluvussa sitten 40 sivun verran (s. 42–81), verbien taivutusta kolmannessa pääluvussa lähes yhtä pitkästi (s. 81–117) mutta partikkeleja suppeammin vain noin 20 sivun verran (s. 117–136).

Vanhojen kielioppien nominintaivutusta tutkinut Wiik (1990, 100) on korostanut, että sisällöltään Renvallin kielioppi kuuluu ”monessa suhteessa esibeckeriläiseen kauteen”. Taivutuksen kuvauksen pohjana on nominatiivi, ei sanan vartalo, ja nominintaivutus jaetaan erillisiin deklinaatioihin. Reinhold von Beckerin kolmen deklinaation asemesta Renvallilla on enää kaksi deklinaatiota (Pulkinen 1972, 20), joskin näiden rinnalla on erillinen sekadeklinaatio, eikä deklinaatioajattelu kovin vahvaa käytännössä von Beckerilläkään enää ollut (Wiik 1990, 64). Grammaattikkona Renvall eroaa von Beckeristä selvimmin siinä, että von Beckerillä taivutuksen pohjana on sanavartalo, jota tosin tarvittaessa kutsutaan ”entiseksi nominatiiviksi”. Von Beckerin tapa selittää asioita on muutenkin diakronisoiva eikä Renvallin tavoin synkroninen. Kuvauksen yksityiskohdissa von Beckerillä on vanhahtavia piirteitä, mutta

toisaalta myös moderneja teorioita ennakoivia ajatuksia, kuten abstrakteja syvämuotoja ja sääntöjen järjestysten pohdintoja. Renvall on silti päässyt kuvauksessaan suurempaan yleistettävyyteen, joskin hänen kielioppinsa sopii parhaiten suomea vasta opettelevan käyttöön. (Renvallin ja von Beckerin kielioppien peruseroista kokoavasti ks. Wiik 1990, 65–67 ja 132–133.) Renvallin esitystä verbintaiutuksesta ei ole yksityiskohtaisesti tutkittu, mutta deklinaatioiden määrän (von Beckerin viidestä kahteen) karsimisen lisäksi Pulkkinen (1972, 20) on pitänyt Renvallin ansiona persoonallisen passiivin ja refleksiivitaiutuksen esityksen karsimista ”teoroiduista” muodoista. Renvall (1840, 115–117) on tosin vain tyytynyt siteeraamaan von Beckerin esitystä *polttaa*-verbin refleksiivitaiutuksesta ja jäänyt sitten pohtimaan, ovatko kaikki esitetyt muodot todella faktisia – tai edes tarpeellisia. Refleksiivitaiutuksen suhde refleksiiviin verbijohdoksiin onkin Renvallilta jäänyt kunnolla hahmottelematta, vaikka kokonaisuudessaan Renvallin esitystä verbien johtopista on pidetty aikaisekseen ansiokkaana ja oivaltavana ja esim. von Beckerin vastaavaa esitystä kehittyneempänä (Kytömäki 1992, 96–97).

Kuinka paljon Renvall loppujen lopuksi hyödynsi aiemmin ilmestynyttä von Beckerin kielioppia? Tähän kysymykseen saadaan tuskin kovin yksiselitteistä vastausta, ainakaan ennen kuin joku ottaa tehtäväkseen yksityiskohtaisesti vertailla näitä kielioppeja ei ainoastaan metodiltaan, vaan myös dispoitioltaan ja esimerkistöltään. Wiikin (1990) tutkimus on tuonut esille näiden kielioppien metodiset peruserot, tosin vain nominintaiutuksen pohjalta. Yhtäläisyyksiäkin kuitenkin on esitettävissä. Osa näistä juontuu itsestään selvästi molempia teoksia yhdistävästä varhemmasta grammaattisesta traditiosta, mutta Renvallilta on löydettävissä kohtia, joissa voi olettaa myös von Beckerin vaikutusta. Kun tutkijat ovat verraten kriitikittömästi hyväksyneet lähtökohdakseen pelkästään Renvallin oman esityksen kielioppinsa vaiheista, tällaisten ei kuitenkaan ole katsottu viittaavan siihen, että Renvall olisi hyödyntänyt von Beckerin ajatuksia (esim. vaikka molempien käsitys aktiivin ja passiivin suhteesta on sama, Kytömäki, 1992, 93, kiistää Renvallin hyödyntäneen von Beckeriä). Edes Renvallin sanakirjan kieliopillinen johdanto ei kuitenkaan ollut vielä valmiina vuoden 1823 lopulla ja painoasun tämä sai vasta vuonna 1826 (Toivonen 1938, 102). Jo tässä Renvall on siis voinut hyödyntää von Beckerin vuonna 1824 julkaisemaa kielioppia. Tämä näyttääkin todennäköiseltä, jos tarkastellaan inessiivin, allatiivin, abessiivin ja monikon genetiivin kaltaisia eri murteissa eri asuisina tavattavia ja siksi tämän aikakauden kieliopissa varioivia sijapäätteitä, joita Renvall tarkasteli ensi kerran vuonna 1815.

Renvallin vuoden 1815–1817 väitöskirjansa alussa mainituista sijoista suosittamat sijapäätteet ovat tiukan länsisuomalaisia lukuun ottamatta abessiivia, joka nähtävästi Vhaelin (1733) perua on yllättäen geminaatallinen. Sanakirjan johdannossa inessiivi on jo geminaatallinen (yksinäis-s:llinen muoto on esitetty vain varianttina), ja allatiivi ja nyt yksinäis-t:llinen abes-

siivi on merkitty *h:n* avulla jäännösloppukkeelliseksi (joskin alaviitteessä Renvall kuvaavaa kyllä ilmoittaa luopuvansa tällaisesta merkinnästä traditionaalisen hyväksi); monikon genetiivit ovat edelleen yksikkökartaloisia, mutta monikkovartalaiset mainitaan rinnakkaisuutena. Nämä innovaatiot tulevat selvästi von Beckerin (1824) kieliopista, johon taas jo Strählmanin (1816) voi olettaa vaikuttaneen *n*-loppuisine allatiiveineen ja osin monikkovartaloinine genetiiveineen. Renvall ei von Beckerin tavoin tosin käytä jäännösloppukkeen merkinä heittomerkkiä, *n*-loppuisia allatiiveja hän ei ole kuvaukseensa huolinut, eikä monikkovartalaisia genetiivejä sentään esitetä ensin. Jos jäännösloppukkeet ja rinnakkaisuudet jätetään pois, Renvallin esitys muuttuu aivan Juteinin vuoden 1818 kieliopin mukaiseksi, eivätkä Sjögrenin (1821) esittämät muodotkaan kaukana ole, kuten seuraavasta asetelmasta voi nähdä.

	Renvall 1815(-17)	Strählm. 1816	Juteini 1818	Sjögren 1821	v. Becker 1824	Renvall 1826	Lönnrot 1836(a)	Renvall 1840
INE	<i>sA</i>	<i>ssA</i>	<i>ssA</i>	<i>ssA</i>	<i>ssA</i>	<i>ssA (sA)</i>	<i>ssA</i>	<i>ssA (sA)</i>
ALL	<i>lle</i>	<i>llen</i>	<i>lle</i>	<i>lle (llen)</i>	<i>llen (lle)</i>	<i>lleh</i>	<i>lle</i>	<i>lleh (llen)</i>
ABE	<i>ttA</i>	<i>tA</i>	<i>tA</i>	<i>tA</i>	<i>tA' (ttA)</i>	<i>tAh (ttA)</i>	<i>ttA</i>	<i>tAh</i>
Mon.								
GEN	yks.	yks.	yks.	yks.	mon.	yks.	yks.	yks.
vart.		(mon.)		(mon.)	(yks.)	(mon.)	(mon.)	(mon.)

Kieliopissaan (1840) Renvall esittää sitten suunnilleen samat sijapäätteet kuin sanakirjansa johdannossa (1826), ainoastaan Lönnrotin (1836a) jälleen esille nostaman geminaatallisen abessiivin Renvall on nyt tulkinut pelkäksi murteellisuudeksi (s. 46). Kaavio yksinkertaistaa Renvallin kieliopin esitystä kuitenkin siinä, että eri paikoissa kielioppiin Renvall esittää muotoja hieman eri järjestyksessä: kieliopin ensimmäisessä taivutuskaaviossa (s. 42) *sA*-inessiivi on ensin, vasta paikallissijojen esittelykaaviossa (s. 68) *ssA*-muoto on tätä ennen. Tällaiset yksityiskohdat kertovat paitsi Renvallin epäröinnistä ja varovaisuudesta uuden esittämisessä, ehkä myös kieliopin editoinnin vaiheista.

Verbintaivutuksen osalta Renvallin ajatuksia ei voi luotettavasti seurata 1810-luvulle saakka (Renvall 1815–1817:ssa on systemaattisena esityksenä vain nominintaivutus). Verbintaivutuksessa monikon 1. ja 2. persoonan *e*-loppuisuus alkoi hahmottua jo varhain, joskin kuvaa hämärtävät tietyistä verbeistä käytetyt *A*-loppuiset muodot, joita kielioppien taulukoissaakin saattaa vilahdella. Monikon 3. p. imperfekti- ja konditionaalimuotojen *vAt*-päätteistymisessä vain *t*-loppuiset rinnakkaisuudet säilyivät kuvauksissa pitempään. Sanakirjassaan Renvall on tässä lähinnä Sjögrenin kannalla (joka tosin ei mainitse tässä yhteydessä konditionaalia, kuten ei Renvallkaan vielä 1837), mutta kieliopissaan taas Juteinin (1818) linjoilla. Von Beckerin (1824) ja Lönnrotin (1837) esittelemään refleksiivitaivutukseen Renvall suhtautuu kieliopissaan lopulta lähinnä Sjögrenin (1821) tavoin pitäen sitä pikemminkin murteellisuutena.

Vaikka Renvall siis olisikin kirjoittanut varsinaisen kieliopillisen kuvauksensa von Beckeristä riippumatta (mihin hänen nominatiivipohjainen ja syn-

kronistinen nominintäivutuksensa toki viittaa), muotoja Renvall selvästi lainasi edeltäjiltään, tai paremminkin sanoen: taipui tiettyjen muotojen kannattajaksi vain vähitellen. Lähtökohtaisestihan Renvall oli puhtaasti länsisuomalaisten muotojen kannalla ja kuten näimme, ei hän niistä luopunut vielä edes 1830-luvulla suomeksi julkaisemisissaan töissä kuin vain vähäisin osin. Vuoden 1834 saarnassaan Renvall hieman horjahdellen kokeili jäännösloputukseen *h*-merkintää lähinnä infinitiiveissä ja abessiivissa ja käytti monikon 3. persoonan imperfektissä systemaattisesti *vAt*-päätettä, vuoden 1838 katekismussuomenoknessaan konditionaalissakin. Missään suomeksi kirjoittamisissaan tai toimittamisissaan töissä Renvall ei kuitenkaan luopunut yksinäis-s:llisestä inessiivistä.

Ainakaan muotoratkaisuiltaan vuonna 1840 julkaistun kieliopin mukainen ei Renvallin työn käsikirjoitus voinut siis olla vielä ainakaan vuosina 1815–1819, jotka Renvall itse (1840, I) ilmoittaa työn alkuperäiseksi kirjoitusajan kohdaksi. Ehkä juuri Renvallin alun perin suosittamien muotojen todennäköisen yksinomaisen länsisuomalaisuus sai aikaan, että Renvallin ”kielioppiluonnos” ei ollut ”kaikin paikoin” miellyttänyt niitä suomalaisia, joille Renvall oli työtään vuonna 1818 esitellyt, mistä Ekman (1899, 35) on Raskin päiväkirjan pohjalta kertonut. Juuri 1810-luvun loppupuolella käynnistynyt kirjasuomen raju muutos sai nähtävästi Renvallin itsensäkin miettelijäksi, ja niin hän antoi von Beckerin julkaista itämurteisuuksineen enemmän ajan uusia tuulia heijastelevan kielioppinsa ennen omaansa. Ratkaisuun vaikutti varmasti myös se, että muitten töitten ja luottamustoimien ohessa Renvallin editoitavaksi ja julkaistavaksi oli jäänyt Gananderin laaja sanakirja. Tästä työstä, jossa Renvall saattoi myös testata kieliopillisia ajatuksiaan, hän selvisi lopulta kaikkiaan noin vuosikymmenessä (n. 1817–1826), mutta virsikirjaehdotuksen toimittamisesta muodostui parikymmenvuotinen riippa (n. 1818–1836). Muiden töiden, kirjasuomen murroksen ja von Beckerin kieliopin vuoksi Renvall työsti kielioppinsakin lopulta yli kahden vuosikymmenen kuluessa. Postuumiksi Renvallin kielioppi ei sentään jäänyt, mutta hankkeen saattaminen loppuun oli 1840-luvulle tultaessa vienyt hänen voimansa, joita sydänkohtauskin oli Elmgrenin (1874, 33) mukaan heikentänyt. Renvall kuoli Porissa tammikuun 22. päivänä vuonna 1841 vasta 59-vuotiaana, vain vuosi kielioppinsa ilmestymisen jälkeen.

10. Jälkimmäinen, ajattelun lähteet ja vaikutus

Renvall oli kieliopin ja metriikan tutkija, sanakirjantekijä ja kielipoliitikko. Yhtä taitavasti kuin Renvall eräästä tapauksesta päätellen sovitteli kaksikielisen seurakuntansa kielellisiä ongelmia (Takolander 1927, 46–47; Nordman 1975, 307), ratkoi hän lopulta itä- ja länsimurteiden käytöstä kirjasuomessa

kehkeytynyttä kiistaa. Omana aikanaan Renvallin asema tiedeyhteisössä ja kansallisten vaikuttajien kentässä oli kuitenkin nähtävästi toisenlainen, kuin millaiseksi se sittemmin on hahmotettu. Aikakautensa moniin kielellisiin vaikuttajiin Renvallilla ei varsinkaan myöhempinä vuosinaan näy olleen juuri kontaktia, sillä hän työskenteli niin aatteellisesti kuin lopulta maantieteellisestikin syrjässä aikansa valtavirtauksista.¹⁴ Uransa alussa Renvall työskenteli maan silloisessa pääkaupungissa ja loi akateemista uraa yliopistossa, mutta jo 1810-luvun lopulla hän siirtyi kokonaan kirkon palvelukseen Uskelan kirkkoherraksi. Yliopisto siirtyi vuonna 1828 Turusta Helsinkiin, mutta Renvall ei jäänyt edes näiden välimaastoon silloiselle asemapaikalleen, vaan siirtyi vielä syrjemmälle Ulvilan kirkkoherraksi vuonna 1829, mikä virka jäi – tämän vauraan seurakunnan viranhaltijoille tyypillisesti (Saarinen 1972, 695) – Renvallin viimeiseksi.

Varhaisten dissertaatioiden muodostaman loistavan alun jälkeen Renvallin hankkeet kieltämättä pitkistyivät ja ehkä jopa pysähtyivät pitkiksi ajoiksi, eivätkä nämä työt loppuun saatettuinaakaan muodostuneet sellaisiksi menestyksiksi kuin alkuun – ja jälkikäteen – olisi voitu ajatella. Sanakirja jäi saksalaislatinalaisena verraten harvojen hyödynnettäväksi, joskin myöhempien sanakirjojen lähteenä sitä toki käytettiin. Kielioppi tuli julkisuuteen itse asiassa parikymmentä vuotta myöhästyneenä, selkeäksi ja kattavaksi hiottuna mutta joiltain ratkaisuiltaan jo vanhahtavanakin. Virsikirjaehdotusta ei viralliseen käyttöön koskaan hyväksytty, ja katekismussuomennoksen käyttö lopulta Renvallin kuoltua suorastaan kiellettiin. Metrikkona Renvall aikalaisiinsa vaikutti, mutta kun hän otti metrisen teorian pohjaksi sanapainon eikä tavujen laajuutta, aika ajoi niin tehokkaasti hänen teorioittensa yli, että metriikan tutkijana hänet on perusteellisimmin unohdettu.

Mistä kaikesta Renvallin elämäntyö oikein kumpusi? Renvallin kielellisen toiminnan pohjana oli hänen oma länsimurteinen äidinkiелensä, alun perin Halikon lounaissuomalainen murre. Äidinkieltään Renvall ei monien aikalaistensa tavoin koulu- ja yliopistovuosinaan kadottanut, vaikkei hänkään suomen kielellä paljoa julkaissut, mutta verraten myöhään vieraiden kielten opiskelun aloittaneena hänen oli luultavasti helpompi kiinnittää huomiota näiden aiheuttamaan kielelliseen interferenssiin. Jotain hyvin vanhaa on Renvallin ajattelun pohjalta myös löydettävissä. Vanhan piipiasuomen traditio oli pappismiestä tietenkin päivittäin lähellä, vaikka Renvall ottikin kielen kehittäjänä etäisyyttä tämän kielimuodon vierasvoittoisimpiin piirteisiin. Kielen kehittämistyölle oli silti hengellisiäkin motiiveja (vrt. Halla 1912, 34).

Tiedemiehenä Renvall oli laajasti perehtynyt aikakautensa kielitieteelliseen kirjallisuuteen, oli tämän sitten klassisia, itämaisia tai moderneja kieliä

¹⁴ Kiitän prof. Kaisa Häkkistä huomioni kiinnittämisestä tähän seikkaan.

käsittelevää, niin saksaksi, ruotsiksi kuin latinaksikin kirjoitettua. Kotimaasakin Renvall oli tiiviisti muiden tutkijoiden keskusteluja seuraava, vaikka hän itse niihin vain harvakseltaan osallistui. Kaikki tämä on jättänyt jälkensä Renvallin tuotantoon. Varsinkin yhteistyöhankkeina tehdyissä teoksissa Renvallin oma osuus on jäänyt vaihtelevasti esille. Ainakin sanakirjassa Renvallin nimiin on jäänyt myös suurelta osin varhempien tutkijoiden ja kollektiivisen työn tuloksia, kun taas virsikirjaehdotuksessa Renvallin oma merkittävä panos jäi lähes anonyymiksi.

Etenkin varhaisimmissa teoksissaan Renvall osoitti aikaisekseen myös hyvinkin uudistusmielistä ajattelua. Renvall tajusi, että kaikkea vanhaa ei voinut säilyttää, vaan että tarpeettomin ja suomen kielen ominaisuutele vierain aines piti kirjakielestä saada perattua pois, olivat nämä sitten kielen oman rakenteen kannalta turhia kirjaimia tai vieraiden kielten mallien mukaisia rakenteita. Nordman (1975, 300–301) on kiinnittänyt huomiota Renvallin (1815–1817, 2, 108) siteeraamiin ruotsalasiin lausuntoihin vieraiden kielten orjallisen jäljittelyn tuhoisasta vaikutuksesta ja kielestä kansallisuuden tärkeimpänä ilmauksena, jonka omaperäisyyttä ja puhtautta tulisi vaalia, jottei kansallistunne heikkenisi. Tällaiset ajatukset olivat kuitenkin laajemminkin ilmassa. Suomessakin tätä lähelle tulevia ajatuksia on löydettävissä jo esim. eräästä Porthanin johdolla Turussa v. 1789 tehdystä väitöskirjasta, joskin tässä korostuu huoli äidinkielen kadottamisen johtamisesta kansan henkisten kykyjen latistumiseen ja barbariaan vajoamiseen.¹⁵ Penttilä (1931, 80) on korostanut Renvallin vuosien 1810–1811 väitöskirjasta Suomessa käynnistyneeksi katsotun ortografiauudistuksen kytkeytymistä vastaavanlaisista kysymyksistä Ruotsissa 1700–1800-luvun taitteessa käytyyn keskusteluun. Tämän keskeisimpiä edustajia olivat Renvallin teoksissaan usein siteeraamat Sven Hof, Anders af Botin ja Carl Gustav af Leopold, mutta näiltäkin omaksutut vaikutteet saattoivat Renvallille tulla itse tätä keskustelua seuranneen Porthanin kautta (Penttilä, mp.). Vuonna 1804 kuolleena Porthan lienee vaikuttanut Renvalliin suoraan lähinnä vain kirjoituksillaan, mutta jo opiskeluvuosistaan alkaen Renvall oli tiiviissä yhteistyössä Porthanin hyvän ystävän ja työtoverin, lopulta arkkipiispaksi kohonneen Jakob Tengströmin kanssa (jonka urasta esim. Nikander 1913a). Tämä oli Porthanin oppilaista merkittävimpiä ja vaikutusvaltaisimpia. Penttilä (1931, 73 alav. 1) onkin olettanut Tengströmin omaksuneen monia Porthanin ajatuksia. Juuri Tengströmin kautta monien Porthanin ajatusten olisi uskottavaa katsoa siirtyneen Renvallille, ellei tämä juuri Porthanin näkemyksiin vetoamalla sitten saanut etenkin virsikirjakomitean vuosina Tengströmiä kielellisten uudistustensa taakse.

¹⁵ J. Bergiuksen nimissä olevasta *Cogitationes de vi linguae in gentis ingenium* (ks. Heikel 1894, 236).

Renvallin tuotannon kokoavana lähtökohtana tuntuukin olevan juuri Porthanin (1776–1778, 1801) teoksissa ilmenevä kiinnostus suomen kieleen, huoli sen säilymisestä vieraiden kielten vaikutuksen puristuksessa ja tiettyjen reformien tarpeen tajuaminen, kirjakielen vanhasta läntisestä pohjasta silti luopumatta. Juuri Porthanin työn ansiosta kiinnostus kansallista kulttuuria kohtaan oli jo 1700-luvun lopun Suomessa romantiikkaa ennakoivasti uudella tavalla herännyt (esim. Söderhjelm 1915, erit. 32–62). Porthanin oppilaista sitten myös Frans Mikael Franzén (jonka väitöskirja käsitteli muuten kielen kehityskausia, Heikel 1894, 253) vaikutti jo Renvallin ensimmäiseen väitöskirjaan, mutta etenkin tämän v. 1813 kasvatustieteelliseen työhön (Nordman 1975, 296–297). Kasvatustieteilijänäkin Renvall ei silti vielä ollut läpeensä romantiikan ihanteiden mukainen (Sainio 1957, erit. 85–86). Kielimiehenä Renvall tuntuu kuuluneen vielä selvemmin myös aatteellisesti varhempaan maailmaan. Valistuksen ajan aatteita romantiikka ei Turusta tunnetusti vielä pitkään syrjäyttänyt (esim. Nikander 1913b). Renvallkaan ei vielä osannut pelätä valistuksen uhkaavan kansankielen aitoutta, huolettoman kielenkäytön kylläkin, eikä häneltä liennyt ymmärtämystä yksilöllisiä kielellisiä ilmaisupyrkimyksiä kohtaan. Renvallin intressit olivat hahmottuneet jo ennen Raskin tapoamista, vaikka tämän voi olettaa syventäneen Renvallin kiinnostusta kielten typologiaa ja historiallista kehitystä kohtaan. Kielihistorioitsijaa Renvallista ei silti tullut, vaan hän jäi töissään normatiivisessa hengessä kuvaamaan yleis-kieltä ja nimenomaan kehittämään kirjakieltä.

Käytännölliset päämäärät ja kielellisen ajattelun normatiivinen perusluonne yhdistävät Renvallin kotimaisista aikalaisistaan etenkin Jaakko Juteiniin. Nämä 1800-luvun alun ylioppilaat näyttävät olleen toisistaan alusta alkaen jotenkin pääsemättömissä, tutkimassa samoja asioita samaan aikaan. Vaikka ortografian uudistajana Juteini jäi Renvalliin verrattuna puolitiehen, ilman Juteinin kirjoittamia ja levittämiä kirjoja vanhasta ortografiasta ei olisi päästy niinkään nopeasti eroon, ja muotopiirteet, joiden varaan Renvall vuoden 1837 kompromissiehdotuksensa rakensi, eivät olisi alkaneet levitä. Kielen hallitsematonta muuttumista Juteini kuitenkin pelkäsi. Kieliopissaan Juteini (Judén 1818, 4–5) toi julki pelon, että taitamattomat kielenkäyttäjät pilaavat kielen, fiksummiltaankin, ellei kuria ja kontrollia saada aikaan. Myös Renvall pelkäsi, että turhat tai virheelliseen suuntaan menneet muutokset johtavat variaatioon, joka käy hallitsemattomaksi ja lopulta tuhoaa kielen, etenkin sen morfologian, jonka Renvall samaisti kielioppiin. Renvall valitsikin linjakseen mahdollisimman vähillä muutoksilla toteutettavan kielen kehittämisen.

Muutosten ja variaation pelossa heijastuvat tietyt ennen tieteellisen kielihistorian syntyä vallinneet ajatukset. Kansankieliä pidettiin klassisten tai itämaisten kielten sekoittuneina tai muuten turmeltuneina muunnoksina, pyrittiin vielä 1700-luvun lopulla kreikkaa todistelemaan suomen kielen sukulaiseksi (esim. Korhonen 1986, 25–27). Todelliset sukukielemme olivat jo

Porthanille alkaneet selvitä (Ikola 1983, 10–12), mutta kun klassisilla kielillä oli yliopistossa tärkeä asema, muinaiskreikan rappeutuminen muotorakenteeltaan paljon yksinkertaisemmaksi nykykreikaksi, mihin Renvall vetosi varoitellessaan variaation vaaroista, oli suomalaisillekin oppineille tuttua. Vetoaminen myös englannin kehitykseen on yllättävämpää, joskin jo Porthanin aikana Turun akatemiassa oli ollut hiukan myös englannin kielen harrastusta, ja englannin kehityksestä valmistui sittemmin yksi väitöskirjakin (Avellan 1827).¹⁶

Kielitypologisiin kysymyksiin kiinnitettiin huomiota siis maassamme jo 1800-luvun alkupuoliskolla tehdyssä tutkimuksessa, ja tämä mielenkiinto vaikutti siihen, millaiseksi suomen kirjakieltä kehitettiin, kun Renvall katsoi aiheelliseksi ryhtyä säästämään meitä muinaisten kreikkalaisten ja varsinkin englantilaisten kovalta kohtalolta. Ajatukset murteiden sekoittumisen tuhoisasta vaikutuksesta kielen vakauteen ja muotorakenteen pysyvyyteen tarjosivat Renvallille teoreettisen perusteen vastustaa kirjasuomen kehittymistä molempien päämurteiden piirteitä yhdisteleväksi kielimuodoksi. Torjuakseen vaarallisina pitämänsä murrelajien ajatuksenkin Renvall nosti suosittamiensa muotojen omaksumisen pohjimmaisiksi perusteluksi lopulta myös muotojen kieliopillisen korrektiuden. Vaikka on vaikea kuvitella, että Renvall olisi voinut sellaisenaan hyväksyä hänen jälkeensä keskeiseen asemaan noussutta jyrkkää kieliopillisuuskantaa (josta esim. Setälä 1921, 71–78), omilla ratkaisuiltaan ja etenkin niiden perusteluillaan Renvall tahtomattaankin tasoitti tällaiselle ajattelulle tietä.¹⁷

Nykynäkökulmasta on helppo todeta, että omaksumissaan kielitypologisisa näkemyksissä Renvall oli väärässä, ei variaatio automaattisesti tuhoa morfologiaa, eivätkä kielet tuhoudu tai edes mene pilalle, vaikka niiden typologinen tyyppi muuttuisikin. Mutta vaikka Renvall oli väärässä, hän kumminkin onnistui tavoitteissaan standardoida suomelle kirjakieli mahdollisimman vähin muutoksin. Kieliopin ja sanakirjan tekijänä hiukan epäonninen ja etenkin kirkollisen kielen kehittäjänä avoimesti vastustettukin Renvall lopulta siis menestyi ehkä vaikeimmassa tehtävässään, kirjasuomen yhtenäisyyttä jo pahasti uhanneen kielellisen eriytymisen pysäyttämässä. Kirjasuomi oli toki jo osin alkanut vakiintua Renvallin viitoittamaan suuntaan, mutta ellei Renvall

¹⁶ Tämän laatija oli Renvallin hyvän ystävän kirkkoherra Gustaf Adolf Avellanin (k. 1832) poika, joten Renvallin on täytynyt tuntea, vaikka väitöskirja ei englannin kielen typologista kehitystä pikemminkin ihailevana (huom. Avellan 1827, erit. 2–3) ole suoraan Renvalliin voinut vaikuttaa.

¹⁷ Kuvaavaa on myös, kuinka kehitettyään metrisen teorian ja käytännön, jossa loppuheittoisia muotoja tarvittiin enää vain vähän, Renvall ei enää pitänyt ongelmallisena, että etenkin Avellan (1831) osoitti paljon laajempaa loppuheittoa tavattavan muotoryhmittään pelkkiä lounaismurteita paljon laajemmin (Penttilä 1931, 58–65).

olisi ottanut juuri näitä kehityslinjoja lähtökohdaksi ja muokannut näistä sekä länsi- että itämurteiden kannattajien näkökulmasta hyväksyttävän kompromissin, kirjasuomi olisi yhtenäistymisen sijaan voinut jatkaa hajoamistaan.¹⁸

Yhtenäistä, äänne- ja muoto-opillisesti pääasiassa länsimurteisena säilyntä suomen kirjakieltä voi siis suurelta osin pitää juuri Renvallin meille välittämänä perintönä. Renvall – ja osin myös Juteini – jättivät meille kuitenkin perinnöksi osin jo valistusajan aatemaailmasta kumpuavat ajatuksensa tiukan normittamisen välttämättömyydestä, kielenpuhujien vapauden turmiollisuudesta ja jo pelkän variaation tuhoisuudesta. Ilmankos variaatiolle kävi 1800-luvun jälkipuoliskon kielenkehittelyssä niin kuin kävi. Renvallin jälkeen tehdyssä kirjasuomen kehittämisessä korostuu äänneopillisesti yhä arkaisovampi ote (mm. loppuheiton rippeistäkin luopumisessa), muoto-opillisesti taas vähäinen useimpien länsimurteiden kannasta etäännyminen (siirtymisessä monikkovartalaiseen monikon genetiiviin ja itämurteissakin harvinaiseen geminaatalliseen abessiiviin). Näin kirjasuomi jatkoi kehitystään yhä keinotekoisemmaksi kielimuodoksi, joka vaati kaikkien murteiden puhujilta yhä enemmän opettelua ja myös yhä enemmän huoltoa, tuntuu variaation siirtymässä vähitellen kirjoitetun kielen sisältä pikemminkin puheen ja kirjoituksen välille.

¹⁸ Itämurteiden kannattajista Lönnrot oli jo ennen Renvallin manifestia (1837) alkanut taipua osin samansuuntaisille linjoille etenkin mitä tulee *d*-kirjaimen säilyttämiseen (tästä ks. Syrjänen 1930, erit. 338–340). Nordman (1975, 312) onkin nähnyt Lönnrotin suorastaan Renvallin kieliohjelman toteuttajaksi. Mutta siinä missä Renvall (1837) pyrki välttämään murteiden yhdistelyä, Lönnrot esitti jo vuonna 1829 (julk. 1990a, 17), että murteiden lähentymistä ei tullut estää, vaan jouduttaa. Lönnrot (huom. erit. 1841) oli silti itse paljon itämurteisempien kielenpiirteiden kannalla. Myös eräät muut itämurteiden kannattajat, kuten Rapolankin (1956) arvostamat Lagervall, Tarvanen ja Schildt-Kilpinen, alkoivat kiinnittää enemmän huomiota kielenkäyttönsä johdonmukaisuuteen ja yhtenäisyyteen, ehkä Renvallin kritiikinkin ansiosta. Kun itämurteiden mallittaiset kannattajat viimein omaksuivat *d*-nkin, olivat ylitsepääsemättömät erot kadonneet (mt. 22–23). Muoto-opillisetkin erot alkoivat vähitellen tasoittua ja eroavaisuudet siirtyä enemmän sanastoon, jossa ne sallittiin, ja syntaksin puolelle, jota ei ollut ehditty vielä paljoakaan tutkia eikä siksi myöskään normittaa. Toisaalta kun läntiset kirjakielen kehittäjät – etenkin Klaus Kemellin inspiroima A. W. Ingman kumppaneineen (joista ks. Lauerma 2001, 571–576) – alkoivat omaksua joitain (Renvallin suosittamiakin) itäisiä muotoja samalla arkaisista ja ahtaasti läntisistä piirteistä luopuen, päädyttiin tälläkin taholla kielimuotoon, joka ei enää radikaalisti poikennut taustaltaan tai preferensseiltään itämurteisten kielenkäyttäjien kirjoittamasta suomesta. Emme voi tietää, olisivatko nämä kehityslinjat ilman Renvallin työtä yhtä onnistuneesti lopulta kohdanneet, mutta aivan samanlaista suomen kirjakielen standardoimista ei varmasti olisi tullut.

LÄHTEET

1a. Renvallin oma julkaistu kirjallinen tuotanto (myös käännös ja toimitte)

- RENVALL, GUSTAF [GUSTAVUS]¹⁹ 1810: *Dissertationis de orthoëpia & orthographia linguae fennicae, Pars Prior*. Aboae, typis Frencckellianis.
- 1811: *Dissertationis de orthoëpia & orthographia linguae fennicae, Pars Posterior*. Aboae, typis Frencckellianis.
- 1813: *Specimen academicum de studio historiae patriae in scholis Finlandiae colendo*. Aboae, typis Frencckellianis.
- 1815–1817: *Dissertatio Academica de signis relationum nominalium in lingua fennica*. Aboae, typis Frencckellianis.
- 1819a: Något om Språket i Finska Psalmboken. *Mnemosyne* s. 61–63.
- 1819b: Om Rimslutet i Finsk Vers. *Mnemosyne* s. 65–67.
- 1819c: Promemoria rörande Finlands biskopstift. *Mnemosyne* s. 101–104, 109–112.
- 1819d: Promemoria till Kejsarl. Finska Psalmboks-Comitén: Försök till Finsk Prosodie. *Mnemosyne* s. 165–167, 169–172, 173–176, 177–180, 200–204, 205–206.
- 1821a: Om Finska psalmers ålder och författare. *Mnemosyne* s. 97–101.
- 1821b: Om mag. Jakob Finno. *Mnemosyne* s. 101–107.
- 1821c: Om Praenomina eller Bestämmnings-nominer (Pronomina och Artiklar). *Mnemosyne* s. 237–242.
- 1821d: Tillägg till Promemoriam rörande Finlands Biskops-Stift. *Mnemosyne* s. 252–261.
- 1821e: Om Språkens etymologiska Ordclasser. *Mnemosyne* s. 318–326.
- 1822a: Om Finnarnas fordna och nuvarande väderstrek. *Mnemosyne* s. 101–110.
- 1822b: Strödda Historiska Anmärkningar med anledning af I:sta och II:ndra Delarne af Afhandling om Presterliga Tjenstgöringen och Aflöningen i Åbo ErkeStift. *Mnemosyne* s. 263–281.
- 1826: *Suomalainen Sana-Kirja – Lexicon Linguae Fennicae, cum interpretatione duplici, copiosiore latina, brevior germanica, I–II*. Aboae, Typis Frencckellianis.
- 1829: Om Finska språkets totala och partiala VerbalObject. *Åbo Underrättelser* n:o 97–98.
- 1830: *Välmenta Råd för Finska Psalm-Författare*. Christ. Ludv. Hjelt, Åbo.
- 1832: Vänligt genmäle till Recenten af välmenta råd för Finska psalmförfattare. *Helsingfors Morgonblad* 1832 n:o 37–40.
- 1834: *Jesuksen Palwelian Kilwoitus elämäsä ja woitto kuolemasa*. Ruumis-Saarna Kokemäen Emä-Kirkosa vuonna 1832 Lokakuun viimeis-päiwänä, Koska Kokemäen ja Harjawallan Pitäjän Prowasti ja Kirkkoherra Wainaja korkeesti kunnioitettawa ja korkeesti oppinut Magister Gustav Avellan hautaan kätkettiin. Präntännyt Christ. Ludv. Hjelt, Turusa.
- 1837: *Grammatiska uppsatser*. Hos Christ. Ludv. Hjelt, Åbo.
- 1840: *Finsk Språklära Enligt den rena Vest-Finska, i Bokspråk vanliga Dialecten*. Christ. Ludv. Hjelt, Åbo, på eget förlag.
- SVEBILIUS, OLAUS – LINDBLOM, JACOB AXEL 1838: *Tohtor Marti Lutheruksen Wähän Katekismuksen Selitys*. Jonka Ruotsisa on muinen kirjoittanut Arki-Pispa Swebilius, ja sitte uudistanut Arki-Pispa Lindblom. Mutta nyt suomentanut Gustaf Renvall. Turusa, Präntännyt C. L. Hjelt omalla kustannuksella.
- Uusia Virsiä, kirkosa ja kotona veisattavia*. Joita ensin Suomen Papit Ignatius, Frosterus, Helenius, Pesonius, Achrenius ja muut ovat kirjoittaneet; mutta sitten yhdistänyt, uudistanut ja lisännyt Arkki-Pispa Wainaja Jac. Tengström, ja nyt wirsikirjan-seurasto pränttiin antanut. 1–2. Turusa 1836, Frencckellin ja Pojan Kirja-painosa. [Renvallin toimitte]

¹⁹ Latinankielisissä väitöskirjoissa ja myös sanakirjassa etunimestä on käytetty latinalaistettua muotoa. Renvallin osin anonyymina julkaisemien kirjoitusten identifikaatio on Elmgrenin (1874).

1b. [Julkaisemattomat] arkistolähteet

Kirjeet A. J. Sjögrenille 21.4.1821, 31.5.1823, 19.10.1823 ja 18.12.1823. Helsingin yliopiston kirjasto. [Viimeksimainittu kirje julkaistu faksimilenä teoksessa *Suomen kansalliskirjallisuus XI* sekä osin artikkelissa Toivonen 1938, jossa julkaistu myös 1.5.1824 lähetetty kirje.]

2. Kirjallisuus

- ANTHONI, E. 1928: *Jacob Tengström och stiftsstyrelsen i Åbo stift 1808–1832*. II. Finska kyrkohistoriska samfundets handlingar XVIII:2. Helsingfors.
- AVELLAN, GUSTAF ADOLF 1827: *Reflexioner öfver engelska språkets upphof och bildning samt förhållande till andra europeiska tungomål*. Åbo, hos J. C. Frenckell & Son.
- 1829: Försök till jambisk meter i Finska Psalmer. *Helsingfors Tidningar* n:o 66–67 (29.8., 2.9.).
- 1831: Recension [Renvall 1830]. *Helsingfors Tidningar* n:o 66 (20.8.), 68 (27.8.) ja 70 (3.9.).
- BECKER, REINHOLD VON 1821: Weisujen ja runojen tahti-mitoista. *Turun Wiikko-Sanomat* n:o 42 (20.10.).
- 1824: *Finsk grammatik*. Bibel-Sällskapets Tryckeri, Åbo.
- COLLAN, FABIAN 1837: Recension [Renvall 1837]. *Helsingfors Tidningar* n:o 70 (9.9.), n:o 71 (Supplement n:o 7) (13.9.), n:o 72 (16.9.) ja n:o 73 (20.9.).
- EKMAN [myöh. TUNKELO], E. A. 1899: Rasmus Raskin osallisuudesta G. Renvallin sanakirjatyön alkuunpanoon. *Virittäjä* s. 17–23, 33–43.
- ELMGREN, S. G. 1874: Lefnadsteckning af Gustav Renvall. *Lännetår* V, s. 21–34. Helsingfors, Vestfinska avdelningens förlag.
- ESTLANDER, C. G. 1894: Adolf Ivar Arwidsson som publicist i Åbo. *Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland* 28, Förhandlingar och uppsatser 8, s. 90–180. Svenska Litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.
- GANANDER, CHRISTFRID 1786–1787: *Nytt Finskt Lexicon*. Käsikirjoitus julkaistu näköispainoksena nimellä 'Uusi suomen sanakirja I–III', WSOY, Porvoo 1937–1940; kriittisenä editiona (toim. LIISA NUUTINEN) nimellä 'Sanakirja Nytt Finskt Lexicon hakemistoinen', SKST 676 ja 688, SKS, Helsinki 1997.
- GUMMERUS, JAAKKO 1905: Kirjevaihtoa suomalaisen virsikirjatyön johdosta 1820-luvulla. *Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Pöytäkirjat liitteineen* 4, 1903–1904, s. 362–366. Porvoo.
- HAAPANEN, TOIVO 1926: Suomalaiset runomittateoriat 1800-luvulla. *Suomi* V:6. SKS, Helsinki.
- HAKULINEN, LAURI 1967: Suomen sanakirjoista. LAURI HAKULINEN – OSMO IKOLA – PAAVO RAVILA: *Kirjoituksia suomen kielestä*, s. 83–107. Tietolipas 51. SKS, Helsinki.
- [HALLA, A. W.] 1912: *Suomen Pipliaseura 1812–1912*. Turku. [Julkaistu ilman tekijän nimeä.]
- HALLIO, K. 1928: *Suomalaisen virsikirjan uudistus*. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia XXIII. Suomen Kirkkohistoriallinen Seura, Helsinki.
- HALTSONEN, SULO 1949: Juhana Stråhlman. *Virittäjä* s. 283–288.
- HEIKEL, I. A. 1894: *Filologins studium vid Åbo Universitet*. Åbo Universitets lärdomshistoria 5: Filologin. *Skrifter utgivna af Svenska Litteratursällskapet i Finland* XXVI. Svenska Litteratursällskapet, Helsingfors.
- HORMIA, OSMO 1961: *Gananderin sanakirjan lähteet*. SKST 271. SKS, Helsinki.
- HÄKKINEN, KAISA 1994: *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia*. WSOY, Helsinki.
- 2000: Suomen kirjakielen sijajärjestelmän vakiintuminen 1800-luvulla. MATTI PUNTTILA – RAIMO JUSSILA – HELENA SUNI (toim.): *Pipliakielestä kirjakieleksi*, s. 171–201. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 105. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- 2004: *Linnun nimi*. Teos, Helsinki.
- HÖGMAN, HEINO A. 1905: Kustaa Renvallin kieliopissaan antamat tiedot suomen murteista. *Virittäjä* s. 89–96.

- IKOLA, OSMO 1983: Porthan kielentutkijana. *Sananjalka* 25 s. 10–22. Suomen Kielen Seura, Turku.
- IMPIVAARA, HEIKKI 1914: ”Turun Viikko-Sanomain” aiheuttama kiista suomen oikeinkirjoituksesta ja A. I. Arwidssonin osallisuus siihen. *Virittäjä* s. 5–48.
- JUDÉN, JAC[OB] 1816: *Kritik öfver Län-Bokstäverna uti Finska Språket*. Tryckt hos And. Cederwall, Wiborg.
- 1818: *Försök till utredande af finska språkets grammatik*. And. Cederwall, Wiborg. [Johdannon suomentanut E. V. I. Karjalainen teokseen *Suomen kansalliskirjallisuus XI*, s. 87–89.]
- JUSLENIUS, DANIEL 1745: *Suomalaisen Sana-Lugun Coetus*. Stockholm, Lars Salvius.
- KORHONEN, MIKKO 1986: *Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828–1918*. The History of Learning and Science in Finland 1828–1918 n:o 11. Societatis Scientiarum Fennica, Helsinki.
- K[OSKIMIES], A. V. 1929: *Kristfrid Ganander*. Kansallinen elämäkerrasto II, s. 190–194. WSOY, Porvoo.
- KROHN, JULIUS 1897: *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet*. SKST 86. SKS, Helsinki.
- KYTÖMÄKI, LEENA 1992: *Suomen verbiderivaation kuvaaminen 1600-luvulta nykypäiviin*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 40. Turun yliopisto, Turku.
- LAGERVALL, J. F. 1837: Några ord i anledning af Grammatiska uppsatser af G. Renvall. *Helsingfors Morgonblad* n:o 83 (30.10.).
- LAITINEN, HEIKKI 2003: *Matkoja musiikkiin 1800-luvun Suomessa*. Acta Universitatis Tamperensis 943. Tampereen yliopisto, Tampere.
- LAUERMA, PETRI 2001: Klaus Kemelli ja varhaisnykysuomen unohdetut uudistajat. *Virittäjä* s. 561–579.
- 2004a: Aluemurre vai murteiden yhdistelmä – keskustelu kirjakielen perustasta 1800-luvun alkupuolella. KATJA HUUMO, LEA LAITINEN & OUTI PALOPOSKI (toim.): *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla*, s. 136–176. SKST 979. SKS, Helsinki.
- 2004b: Arkkirunoilija Carl Borg – 1800-luvun kirjakielen varhainen uudistaja. *Kielikello* 3/2004, s. 18–22. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- LÖNNROT, ELIAS 1836a: Suomen kielestä. *Mehiläinen*, maaliskuu s. 10–14, elokuu s. 6–10. [Näköispainoksena Lönnrot 1990, s. 42–46, 118–122.]
- 1836b: Suomalaisesta kuusimittarunosta (Heksametrosta). *Mehiläinen* lokakuu 1836 s. 8–12, marraskuu 1836 s. 11–14 (esimerkkirunon otsikolla Herralle Maanmiehelle). [Näköispainoksena Lönnrot 1990, s. 150–156 ja 171–174.]
- 1837: Suomen kielen lausukoista. *Mehiläinen* lokakuu s. 6–14, marraskuu s. 4–10 [Näköispainoksena Lönnrot 1990, s. 344–352, 358–364.]
- 1841: Bidrag till Finska Språkets Grammatik. *Suomi* 1841, 4. vihko s. 11–39, 5. vihko s. 29–47.
- 1990a: *Valitut teokset 1*. Kirjeet. Toim. RAIIJA MAJAMAA. SKST 510. SKS, Helsinki.
- 1990b: *Valitut teokset 2*. Mehiläinen. Toim. RAIIJA MAJAMAA. SKST 531. SKS, Helsinki.
- NIKANDER, GABRIEL 1913a: *Jacob Tengström såsom akademisk lärare och biskop intill 1808*. Helsingfors.
- 1913b: Andliga strömningar i Åbo under den gustavianska tiden i deras samband med 1808 års finländska politik. *Finsk tidskrift* LXXV s. 309–320.
- NORDMAN, V. A. 1975: Suomen kieli Suomen autonomisen suuriruhtinaskunnan alkuvuosikymmeninä 1809–1820. *Historiallinen arkisto* 67 s. 233–328. Suomen Historiallinen Seura, Forssa.
- PENTTILÄ, AARNI 1931: Vuoden 1836:n uusien virsien kieliasu ja Kustaa Renvall. *Turun Yliopiston julkaisuja B XVI*. Turun yliopisto, Turku.
- PIPPING, FREDRIK WILHELM 1856–1857: *Luettelo Suomeksi prääntätyistä kirjoista, kuin myös muutamista muista teoksista, joissa löytyy joku kirjoitus suomen kielellä, tahi joku johdatus sitä tuntemaan*. SKST 20. Helsingissä, SKS.
- PORTHAN, HENRIK GABRIEL 1766–1778: *Suomalaisesta runoudesta*. Kääntänyt ja johdannon kirjoittanut Iiro Kajanto. SKST 389. SKS, Helsinki 1983.
- 1801: Suomen kielen päämurteista. *Valitut teokset* s. 317–327. Kääntänyt, esipuheen ja johdannot kirjoittanut Iiro Kajanto. SKST 373. SKS, Helsinki 1982.

- PULKKINEN, PAAVO 1972: *Nykysuomen kehitys*. Katsaus 1800- ja 1900-lukujen kirjakieleen sekä tekstinäytteitä. Tietolipas 72. SKS, Helsinki.
- [RANCKEN, ENGELBREKT 1839:] Recensioner och Anmälanden [arvostelu Renvallin suomentamasta teoksesta Svebilius & Lindblom 1838]. *Ecclesiastikt Intelligensblad till Abo Tidningar*, n:o 4 (April 1839), s. 53–63. Åbo, hos J. C. Frenckell & Son. [Julkaistu lehdessä anonymina.]
- RAPOLA, MARTTI 1927: Pieniä huomioita 15. ts:n käytäntöontulo 1700-luvulla. *Virittäjä* s. 362–364.
- 1933: *Suomen kirjakielen historia* I. SKST 197. SKS, Helsinki.
- 1945: *Vanha kirjasuomi*. Tietolipas 1. SKS, Helsinki.
- 1956: Murteiden taistelu – mitä se oli ja mitä se ei ollut. *Kalevalaseuran vuosikirja* 36 s. 15–24. Kalevalaseura, Helsinki.
- RENVALL, R. A. 1863: Bref ifrån Gustaf Renvall till Rasmus Rask, åren 1818–1819, meddelade af R. A. Renvall. *Suomi* II:1 s. 223–249.
- SAARINEN, JUHANI 1972: *Porin historia III*. 1809–1939. Porin kaupunki, Pori.
- SAINIO, MATTI A. 1957: *Kasvatusopin tutkimus ja opetus Turun akatemiassa*. Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulun julkaisu XIV. Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulu ja Jyväskylän yliopistoyhdistys, Jyväskylä.
- SETÄLÄ, E. N. 1921: *Kielentutkimus ja oikeakielisyys*. Tieteellisiä lastuja 1. Otava, Helsinki.
- SJÖGREN, AND. JOH. 1821: *Ueber die Finnische Sprache und ihre Literatur*. St. Petersburg, Gedruckt bey N. Gretsck.
- SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.
- STRÄHLMAN [STRAHLMAN], JOHANN 1816: *Finnische Sprachlehre für Finnen und Nicht-Finnen*. M. C. Iversen, St. Petersburg.
- Suomen kansalliskirjallisuus* XI. 1800-luvun alkupuolen suomenkielisiä runoilijoita ja runonkerääjiä, kirjailijoita ja lehtimiehiä. Toim. E. N. Setälä ym. Otava, Helsinki 1932.
- Suomen Sana* 17. RITVA PYLKKÄNEN – RAUL ROINE. Suunnitellut ja toimittanut Yrjö A. Jäntti. WSOY, Porvoo 1965.
- SYRJÄNEN, LAINA 1930: *Suomen kielen d ja Elias Lönnrot*. Suomi V:10. SKS, Helsinki.
- SÖDERHJELM, WERNER 1915: *Åboromantikens och dess samband med utländska idéströmningar*. Skrifter utgivna av Åbo Akademi Kommitte 2. Holger Schildts förlag, Borgå.
- TAKOLANDER, ALFONS 1926–1927: *Erik Gabriel Melartin hans liv och verksamhet I–II*. Finska kyrkohistoriska samfundets handlingar XXI. Helsingfors.
- TALVIOJA, KUUNO A. 1914: *Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa* I. Heinola.
- TOIVONEN, Y. H. 1938: Renvallin sanakirjan ilmestymisvuodet. *Virittäjä* s. 100–105.
- VHAEL, BARTHOLDUS G. 1733: *Grammatica Fennica*. Johan Kiämpe, Abo.
- WIIK, KALEVI 1988: Suomen sijojen nimistä. *Virittäjä* s. 453–468.
- 1990: *Suomen kielen morfofonologian historia* II. Nominien taivutus 1820–1845. Turun yliopisto, fonetiikka, Turku.

PETRI LAUERMA: *Gustaf Renvall and the standardisation of the Finnish literary language in the 19th century*

In the history of the Finnish literary language Gustaf Renvall (1781–1841) holds a significant place as grammarian, lexicographer and highly influential practical linguist. Some of his works and even some of the most thorough studies of his contributions have, however, been forgotten. The aim of this article is to present a fuller picture of Renvall's contribution to the standardisation of the Finnish literary language.

Renvall was born in Halikko, in south-western Finland on 23rd September 1781. He began his formal education (including the study of Swedish) at the relatively late age of 13, a fact which may have been reflected in his lifelong keen observation of foreign interference in the use of Finnish during his time. After a basic education at the Turku Cathedral School 1795–1801, he studied theology and languages at the University in Turku. In 1806 he became a member of the clergy, although he continued his linguistic studies.

In 1810 Renvall defended his thesis on Finnish orthoepy and a year later, to qualify for the post of docent, its sequel on Finnish orthography. These Latin dissertations laid the foundation for modern Finnish orthography, proposing several revisions to the complicated and unstable orthography of Old Literary Finnish. Some of these revisions had already been in partial use since the last quarter of the 18th century (eg. *tz > ts* and the systematised spelling of phonologically long consonants and vowels with two identical letters), while others had occurred only occasionally (eg. *mb, nd, ld > mp, nt, lt* and – in the strong grade – *ng > nk*); some were here novel ideas (*x > ks*), though Renvall does seem to have been inspired both by the work of some of his countrymen and especially by the orthographical reforms suggested in Sweden and Estonia. After defending a pedagogical thesis on the teaching of Finnish history in 1813, Renvall was appointed adjunct in pedagogy and didactics at Turku. In 1815–1817 he defended a series of theses on the use of Finnish cases, strongly opposing the use of prepositions and postpositions, which had its origin in the model of Swedish and other foreign languages, and favouring case structures instead.

Renvall's most substantial works, i.e. his Finnish grammar, revised edition of the Hymn Book, Finnish prosody and dictionary, all originate from the latter part of the 1810s, although all of these works were finished much later, due to Renvall's other duties at the University and its pedagogical seminar, and time-consuming but underpaid work on a number of committees. The famous Danish linguist Rasmus Rask would have liked to establish a chair in the Finnish Language for Renvall, but Renvall left the University altogether and pursued his scholarly works while holding better paid positions as a parson, first at Uskela (near Salo) 1819–1829 and then at Ulvila (now part of Pori) 1829–1841. While working in these parishes Renvall finished and published all his major works, of which only the Hymn Book was published in Finnish. Besides this work (which was published in the name of Archbishop Jacob Tengström) Renvall's only publications in Finnish are one of his sermons from 1834 and a translation of Svebilus' catechism in 1838.

With Rask's advice and the Russian Count Rummyantsev's financial help, Renvall managed to complete his Dictionary in the 1820s. The first part was printed in 1823, but its grammatical introduction and the second part were not completed until 1826. The well-established yet still sometimes forgotten fact is that Renvall's dictionary is actually a re-edition of previously unpublished lexical material compiled mainly by Ganander and Porthan, with some other contributors. From this partly chaotic and mainly Finnish-Swedish material Renvall produced a precise and compact Finnish-Latin-German Dictionary, which helped establish his orthographical reforms. Surprisingly, however, he still had second thoughts about the rejection of certain voiced stops after the Dictionary had begun to be printed.

In 1817 Renvall was nominated a member of a committee formed to publish a new version of the Finnish Hymn Book. During this work Renvall became interested in metrics and published some minor articles on this subject in the periodical *Mnemosyne*. Later, in 1830 he wrote the first comprehensive treatise on Finnish metrics, although unfortunately his system, based on accent, was quickly out of date because it largely ignored the factor of quantity so important to Finnish poetry. The new version of the Hymn Book was not published until 1836. The work was never officially approved and it was strongly opposed, especially by conservative clergymen, who could not tolerate the new orthography and the almost total loss of apocope, which had been one of the most typical features of the old Finnish hymn language.

Renvall's Finnish Grammar was the most delayed of all and was published only in 1840. Renvall seems to have written some drafts for this work as early as the late 1810s, but the information on this is sketchy and even controversial. It seems probable that, actually, Renvall abandoned the idea of publishing his grammar when it became known that Reinhold von Becker had started writing a rival grammar. This work, more favouring the eastern Finnish dialects, was published no later than 1824. There are significant differences in the disposition and in the basic

grammatical descriptions of these grammars, although it is still obvious that von Becker's Grammar did influence Renvall's work at least with regard to the acceptance of some case and verbal endings mainly used in eastern dialects, despite Renvall's desire to advance the western dialects in particular.

Renvall's most influential work was probably a small booklet which he had published in 1837. This work contains three essays, of which the second is on the Finnish literary language. In this essay Renvall makes a strong plea for preserving the western dialects as the basis for the Finnish Literary language, though he is now ready to accept some originally eastern forms (such as the ending *-vat*, *-vät* in the imperfect 3rd p. plural instead of plain *-t*, the inessive case ending *-ssa*, *-ssä* rather than *-sa*, *-sä*, and certain strong-graded forms), which, however, had already been adopted into some western dialects, too. Purely eastern Finnish reflexive conjugations were also supported, but very hesitantly. While favouring western grammar, Renvall did not oppose lexical enrichment from the eastern dialects. At the end of this essay, Renvall reveals his fear that a more substantial merging of different dialects would lead to the collapse of the entire synthetic morphology, something he believed to have taken place in Classical Greek and modern English.

After Renvall's proposal, only a few further eastern Finnish forms were permanently adopted into Finnish morphology (and the attempt to adopt reflexive conjugations failed). The Finnish literary language was thus morphologically standardised remarkably close to the plan that Renvall had proposed. This, however, is due not so much to Renvall's authority as to the fact that he based his suggestions on the tendencies prevailing in the literary use of Finnish in the 1810–30s, and formulated them in such a way that they were supported by the champions of both main dialects and by his successors, even after Renvall's death on 22nd January 1841.